

Uppföljning av studenter

EN RAPPORT FRÅN HÖGSKOLEVERKETS ARBETSMARKNADSPROGRAM 2003

Högskoleverket • Luntmakargatan 13 • Box 7851, 103 99 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post hsv@hsv.se • www.hsv.se

Uppföljning av studenter. EN RAPPORT FRÅN HÖGSKOLEVERKET ARBETSMARKNADSPROGRAM 2003

Utgiven av Högskoleverket

Högskoleverkets rapportserie 2004:5 R

ISSN 1400-948X

Innehåll: Högskoleverket, utredningsavdelningen, **Therese Ahlqvist, Erik Roos**

Formgivning: Högskoleverkets informationsavdelning

Tryck: Högskoleverkets vaktmästeri, Stockholm, mars 2004

Tryckt på miljömärkt papper

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	7
Rapportens bakgrund och syfte	7
Enkätundersökningen – resultat och kommentarer	9
Initiativ och genomförande	9
Uppföljningsmetoder	10
Systematik och omfattning	11
Arbetsmarknaden i fokus	12
Marknadsföring av resultaten	13
Ingenjörer, ekonomer och sjuksköterskor följs upp	13
Alumniverksamhet	14
Möjligheter och begränsningar för användningen av uppföljningar av studenter – Lunds universitet	17
Utgångspunkter	17
Genomförande	17
Möjligheter	18
Resultat av uppföljningarna	19
Begränsningar	20
Åtgärder som kan främja uppföljning	21
Vad kan åstadkommas genom centralt stöd till uppföljningar – Uppsala universitet	23
Bakgrund	23
Arbetet med uppföljningar i relation till Högskoleverkets uppdrag	23
Andra uppföljningar	25
Effekter av en central utvärderingsfunktion	26
Värdet av att öka verksamheten med uppföljningar	27
Avslutande reflektioner	28
Avslutande reflektioner	31
Bilaga 1	35
Bilaga 2	37
Bilaga 3	39

Sammanfattning

Bakgrunden till rapporten är ett regeringsuppdrag att undersöka vilka processer som lärosätena använder för att anpassa utbildningen efter arbetsmarknadens behov. I Högskoleverkets undersökning uppgavs studentuppföljningar sällan som en del av dessa processer. För att ta reda på mer om i vilken omfattning universitet och högskolor faktiskt följer upp sina studenter genomförde Högskoleverket en enkätundersökning under 2002. Resultatet av den redovisas i den här rapporten.

Under den period som enkäten avser (1997–2002) har universitet och högskolor genomfört ett stort antal uppföljningar. Även om det är en tydlig trend att lärosätena följer upp studenterna i allt högre grad, är det fortfarande få som arbetar systematiskt med detta. Svaren på enkäten visar att ingenjörer, ekonomutbildade och sjuksköterskeutbildade har följts upp i större skala än övriga utbildningar. Ett exempel är Växjö universitet, som följer upp samtliga ingenjörsstudenter tre år efter examen. Ett annat exempel är Karolinska institutet, som följer upp sjuksköterskestudenter både via intervjuer och enkäter.

För att uppföljningar ska kunna genomföras systematiskt är stöd från ledningen en förutsättning. Högskolor som har väl utvecklade metoder för studentuppföljningar, har också en ledning som betraktar dessa som ett viktigt kvalitetssäkringsinstrument. Uppföljningar kräver resurser i form av både tid och pengar. I regel är det programansvariga, studievägledare eller studerandeenheter inom grundutbildningen som tar initiativet till uppföljningar. Det är också de som vanligen står för genomförandet.

I allmänhet syftar uppföljningarna till att ta reda på utbildningens relevans för och studenternas framgång på arbetsmarknaden. Det finns också andra syften med uppföljningar, exempelvis att ta reda på orsakerna till avhopp. Den vanligaste metoden för att följa upp studenter är postenkäter med flervalfrågor. De tar relativt små resurser i anspråk och kan enkelt upprepas för att få jämförbara resultat över tiden. Flera lärosäten följer också upp sina studenter via intervjuer.

Många lärosäten anger att marknadsföring är ett viktigt användningsområde för uppföljningsresultaten. Marknadsföringen riktar sig till presumtiva studenter och i vissa fall arbetsgivare.

Två kapitel i rapporten beskriver hur de centrala utvärderingsenheterna vid Lunds universitet respektive Uppsala universitet arbetar. En effekt av att ha en central utvärderingsfunktion är att förutsättningarna för universitetsövergripande sammanställningar och jämförelser underlättas. En central enhet är också självständig gentemot fakultetsnämnder och institutioner, och kan som en följd av det uppfattas som mer neutral, än den egna institutionen, av dem som besvarar enkäten. Till fördelarna med en central utvärderingsenhet hör också möjligheterna att inhämta systematisk information, vilket kan vara svårt för enskilda utbildningar som inte har samma resurser till sitt förfogande.

Inledning

Högskoleverket har via en enkät undersökt i vilken utsträckning universitet och högskolor tar reda på vart studenterna tar vägen efter att de lämnat utbildningen.

Uppföljningar är bra instrument ur många aspekter. Dels ger de lärosätet information om huruvida studenterna upplever att de har fått relevanta kunskaper, dels kan resultaten från uppföljningar ge presumtiva studenter en realistisk bild av vilka yrken som utbildningen kan leda till. Resultaten kan även användas som underlag för att vidareutveckla utbildningen.

Den här rapporten fokuserar på arbetsmarknadsanknytningen i uppföljningarna, men det finns naturligtvis även andra motiv till att följa upp studenterna. Det ligger i studenternas intresse att den utbildning de har valt leder till ett arbete, men det ligger också i studenternas – och samhällets – intresse att högskolestudierna ger bildning och personlig utveckling.

Rapportens bakgrund och syfte

Syftet med rapporten är att visa vilka metoder som högskolor och universitet använder sig av vid studentuppföljningar, samt i vilka syften lärosätena följer upp sina studenter.

Bakgrunden till rapporten är ett regeringsuppdrag om vilka processer som lärosätena använder för att anpassa utbildningen efter arbetsmarknadens behov.¹ I Högskoleverkets undersökning uppgavs studentuppföljningar sällan som en del av dessa processer. För att ta reda på mer om i vilken omfattning universitet och högskolor faktiskt följer upp sina studenter genomförde Högskoleverket en enkätundersökning under 2002. Resultatet av den redovisas i den här rapporten. I samband med enkätundersökningen anordnade verket också en konferens på temat uppföljning. De frågor som diskuterades rörde metoder för och nyttan med uppföljningar. Ett syfte var också att träffas för att utbyta erfarenheter, och att sätta uppföljningar i relation till övrigt utvecklingsarbete.

Dessutom beskrivs två exempel på centrala enheter för uppföljning – ett från Lunds universitet och ett från Uppsala universitet. Kapitlen är skrivna av Olof Nelsson, avdelningsdirektör vid Lunds universitet samt Annika Lundmark, utvärderingschef, och Maivor Sjölund, projektledare vid Uppsala universitet. Alla tre är verksamma vid universitetens särskilda enheter för uppföljning och kvalitetsutveckling.

1. *Utbildning anpassad efter arbetsmarknadens behov – så arbetar högskolan*, Högskoleverket rapportserie 2002:7 R

Enkätundersökningen – resultat och kommentarer

I detta avsnitt redovisas en sammanställning av svaren på enkäten, med exempel från de olika lärosätena.

Under den period som enkäten avser (1997–2002) har universitet och högskolor genomfört ett stort antal uppföljningar. Även om det är en tydlig trend att lärosätena följer upp studenterna i allt högre grad, är det fortfarande få som arbetar systematiskt med detta.

Uppföljningarna initieras och genomförs som regel på institutions- eller programnivå. I den mån uppföljningsarbetet organiseras centralt, betonas ändå i enkätsvaren att merparten av arbetet sker längre ut i organisationen i nära anslutning till ansvaret för ämnena och programmen.

I materialet finns en stor bredd av ämnen, fakulteter och vetenskapsområden. De flesta uppföljningar rör utbildningsprogram, medan ämnesvisa uppföljningar är mindre vanliga. I ett par fall gäller uppföljningarna fakultetens samlade kursutbud. Som väntat är det vanligt att följa upp studenter från yrkesutbildningar, men det är också vanligt att uppföljningarna avser utbildningar som leder till en generell examen. Kartläggningen visar att genomförda uppföljningar ofta inspirerar till upprepning både i direkt berörd och närliggande verksamhet.

Enkätsvaren har skiljt sig åt i omfattning och karaktär. Medan vissa lärosäten har valt att svara på en mycket detaljerad nivå, har andra svarat mer översiktligt. Redovisningen i den här rapporten speglar dels i vilken utsträckning lärosätena arbetar med uppföljning, men även svarens omfattning. En utförlig redovisning av svaren finns i bilaga 3.

Initiativ och genomförande

Materialet visar att för att uppföljningar ska kunna genomföras systematiskt är stöd från ledningen en förutsättning. Högskolor som har väl utvecklade metoder för studentuppföljningar, har också en ledning som betraktar dessa som ett viktigt kvalitetssäkringsinstrument. Uppföljningar kräver resurser i form av både tid och pengar. I regel är det programansvariga, studievägledare eller studerandeenheter inom grundutbildningen som tar initiativet till uppföljningar. Det är också de som vanligen står för genomförandet.

De flesta undersökningar genomförs av personal vid lärosätena, men det finns undantag. Ett exempel är Högskolan i Gävle som anlidade ett utbildningsföretag för att utveckla ett grundmaterial för framtida undersökningar. Materialet bestod av frågeformulär, databas och introduktionsbrev.

Uppföljningsmetoder

Den vanligaste metoden för att följa upp studenter är postenkäter med flervalsfrågor. De tar relativt små resurser i anspråk och kan enkelt upprepas för att få jämförbara resultat över tiden. Det finns emellertid nackdelar med att enbart använda enkäter om syftet är att ta reda på hur en utbildning svarar mot arbetsmarknadens behov. Som bl.a. Karolinska institutet påtalar är de tillbakablickande, och kan därmed verka konserverande.

Andra metoder som används är bl.a. intervjuer, frågestunder (hearings) och registerdata. Statistiska centralbyrån (SCB) har en mängd registeruppgifter som kan sammanställas och användas. Högskolan i Skövde t.ex. har utnyttjat SCB:s regionala tabeller för att kunna se geografiska flyttmönster.

Flera lärosäten följer upp studenter genom intervjuer. Karolinska institutet, har intervjuat sjuksköterskor som tagit examen för tio år sedan. Karolinska institutet anordnar också hearings med arbetsgivare och studenter för att ta reda på omvärldens krav på olika utbildningar.

Även Växjö universitet har intervjuat sjuksköterskor i syfte att ta reda på hur utbildningen fungerar i arbetslivet. Ett annat lärosäte som intervjuat före detta studenter är Malmö högskola, vars undersökning riktade sig till högskoleingenjörer som inte tagit ut någon examen. Syftet var att ta fram en strategi för att öka genomströmningen.

Lärosäten och utbildningar med få studenter har möjlighet att följa upp sina studenter på mer personliga sätt. Örebro teologiska högskola samlar studenterna ett år efter examen till en dygnslång träff där utbildningens relevans för aktuella arbetsuppgifter diskuteras.

Om det finns möjlighet att kombinera flera olika metoder, kan detta säkra uppföljningens kvalitet. Genom att pröva enkätfrågor i fokusgrupp, innan de skickas ut, kan problemområden ringas in och nya frågor väckas.

Studenter utan examen

Många studenter lämnar högskolan utan att ta ut sin examen. Det finns flera anledningar till detta. Vissa har tillräckligt många poäng för att kunna ta ut en examen, men låter ändå bli eftersom arbetsgivaren inte frågar efter examensbeviset. Många gånger är arbetsgivare mer intresserade av vilka kurser studenterna har läst, än vilken examen de har. Andra studenter har några poäng som ”släpar”, dvs. tentamina som de inte har klarat tidigare under utbildningen. Det är ofta några få poäng som fattas till en examen, och studenterna kan ändå få sin första anställning. För att nå även dessa studenter vid uppföljningar, har vissa lärosäten valt nybörjarår som utgångspunkt istället för examen. Örebro universitet har använt sig av den metoden, och följt upp alla studenter som var nybörjare under åren 1993–95. När de deltog i studien hade de lämnat universitetet mellan två och fyra år tidigare. Ett annat lärosäte som följt upp studenter utan examen är Södertörns högskola, som har tillämpat urvalsprincipen att följa upp samtliga studenter som uppnått 120 poäng totalt.

Ytterligare ett exempel är Lärarhögskolan i Stockholm som sedan 1998 kontinuerligt följer upp studenter som avslutar sina studier utan att ta ut någon examen. I Lärarhögskolans undersökningar har grundskolläraryrket och gymnasieläraryrket fokuserats, eftersom de har präglats av många avhopp. Syftet är att ta reda på vilka av dessa studenter som efter några år är kvar i yrket, och erbjuda stöd till dem som behöver göra kompletteringar för att få ut sin examen.

Systematik och omfattning

Det är ett fåtal lärosäten som på central nivå följer upp studenterna systematiskt efter avslutad utbildning. Uppsala universitet och Lunds universitet är de enda som enligt kartläggningen har inrättat centrala utvärderingsenheter. Det finns också andra lärosäten som följer upp sina studenter i stor utsträckning, utan att det finns en central enhet för detta. Kungl. Tekniska högskolan, KTH, är ett exempel, där de flesta utbildningsprogram följs upp. Ansvariga för detta är utbildningsnämnderna.

Uppsala universitet planerar sina centrala uppföljningar så att de ligger i fas med Högskoleverkets nationella ämnesutvärderingar. På liknande sätt genomför andra lärosäten uppföljningar i samband med ämnesutvärderingarna, men då på institutionsnivå. Ett exempel är humanistiska institutionen vid Växjö universitet.

Regelbundna uppföljningar

Det finns flera exempel på enskilda institutioner eller program från vilka studenterna systematiskt följs upp. Ett exempel är Växjö universitet som sedan 1976 har följt upp ingenjörstudenter vart tredje år efter examen. Andra exempel på systematiska uppföljningar finns vid Göteborgs universitet, som följer upp studenter från utbildningar inom juridik, statistik samt entreprenörskap. Uppföljningarna ska genomföras vartannat eller vart tredje år.

Flera lärosäten planerar att genomföra systematiska uppföljningar av särskilda kohorter. Ett exempel är Internationella handelshögskolan vid Högskolan i Jönköping som planerar en karriärutvecklingsenkät, där studenterna följs upp vart femte år efter examen, i 25 år. Ett annat är Danshögskolan, som planerar att följa upp danspedagogerna direkt efter examen samt fem och tio år senare.

Uppföljningar av samtliga studenter

Det är inte vanligt att universiteten och högskolorna systematiskt följer upp alla studenter som lämnar lärosätet, däremot finns flera exempel på lärosäten som genomfört enstaka uppföljningar av samtliga studenter. Ett exempel är Högskolan i Borås som har följt upp alla studenter som examinerats från utbildningsprogram vid högskolan under åren 1995, 1996 och 1997. Högskolan har undersökt studenternas inträde på arbetsmarknaden: lön, arbetsuppgifter

och utbildningens relevans. Södertörns högskola har följt upp samtliga studenter som uppnått minst 120 poäng samt minst 60 poäng i ett ämne. Ett annat lärosäte som planerar att följa upp samtliga studenter är KTH, vars undersökning ska omfatta studenter som examinerats tre år tidigare.

Det finns dock ett fåtal exempel på lärosäten som regelbundet följer upp samtliga studenter. Högskolan i Halmstad har på initiativ från studerandeenheten följt upp alla studenter två år efter examen via enkäter sedan 1989. Vid Högskolan i Jönköping genomfördes en första enkätundersökning av samtliga studenter kalenderåret 1998, också där på initiativ av studerandeenheten. Sedan dess har en årlig enkät skickats till studenter som examinerats två år tidigare, med frågor om de har tagit ut sin examen, sysselsättning, lön och bostadsort. Högskolan betraktar undersökningen som ett kvalitetssäkringsinstrument. Jönköpings kommun och länsstyrelsen har visat ett stort intresse för undersökningen, eftersom den svarar på hur stor utflyttningen från kommunen är efter avslutade studier.

Arbetsmarknaden i fokus

I allmänhet syftar uppföljningarna till att ta reda på utbildningens relevans för, och studenternas framgång på, arbetsmarknaden. Genom att jämföra studenter från det egna lärosätet med studenter från andra lärosäten skapas ytterligare en dimension i uppföljningarna. Det är något som de religionsvetenskapliga institutionerna vid universiteten i Göteborg, Linköping, Lund och Uppsala tagit fasta på, genom att tillsammans utveckla en enkät. Enkäten genomfördes dock enbart av universiteten i Göteborg och Umeå. Den omfattade alla studenter som påbörjat religionsvetenskapliga studier höstterminen 1999, samma studenter fick sedan en likartad enkät vid examen.

Ett annat exempel på samarbete mellan lärosäten är den webbaserade enkätundersökning som KTH, Chalmers och Linköpings universitet genomfört. I undersökningen ingick studenter från civilingenjörsprogrammet första och fjärde året samt civilingenjörer som examinerats för fem respektive femton år sedan. I enkäten fick respondenterna svara på vad deras önskeutbildning skulle innehålla. Undersökningen omfattade även lärare på KTH och arbetsgivare.

Eftersom arbetsgivare har ett annat perspektiv än före detta studenter beträffande utbildningens relevans och arbetsmarknadens framtida behov har flera lärosäten, liksom KTH, valt att inkludera arbetsgivare i sina undersökningar. Karolinska institutet tar tillvara arbetsgivarnas synpunkter både via enkäter och genom att bjuda in dem till frågestunder, där även studenter och lärare deltar.

Allmänt har yrkesutbildningarna en mer tydligt definierad arbetsmarknad än generalistutbildningar. Det är därför enklare att lokalisera avnämare till yrkesutbildningar, medan det kan kräva riktade insatser att ta reda på vilka som är avnämare till generalistutbildningar. Ett exempel är Humanistiska fakulteten vid Stockholms universitet, som har följt upp samtliga studenter som tagit

en filosofie kandidat- eller filosofie magisterexamen med ett humanistiskt huvudämne från 1995 och framåt. En enkät har också skickats till 200 av de före detta studenternas arbetsgivare. I universitetets svar till Höskoleverket anges att fakulteten även planerar djupintervjuer med 50 av dessa arbetsgivare.

Till hjälp för studenter i utbildningar som leder till en otydlig arbetsmarknad har Arbetslivscentrum vid Umeå universitet genomfört ett antal intervjuer som sedan ligger till grund för "levnadsbeskrivningar" som ska fungera som inspiration och vägledning.

Marknadsföring av resultaten

Många lärosäten anger att marknadsföring är ett viktigt användningsområde för uppföljningsresultaten. Ett exempel är vårdvetenskapliga fakulteten vid Göteborgs universitet, som planerar att följa upp studenterna som en del i ett program för kvalitetsutveckling. Programmet består i övrigt av en analys av dokumenterade kursutvärderingar, programutvärderingar, alumnutvärderingar och nyckeltal i databas. Syftet är att ta fram underlag för utveckling och förbättringsåtgärder för fakultetens program. Analysen ska göras tillgänglig för studenter och utgöra en del av marknadsföringen av programmen.

Karlstads universitet påpekar att uppföljningar är ett hjälpmedel för att marknadsföra programmen, och att det särskilt gäller utbildningar som inte leder till en yrkesexamen. För nya utbildningar som leder till generella examina och kanske också har en tvärvetenskaplig karaktär, kan den framtida arbetsmarknaden ofta verka diffus. För att locka studenter till sådana utbildningar kan uppföljningar som visar på möjliga framtida yrkesområden vara en viktig hjälp i marknadsföringen.

Ingenjörer, ekonomer och sjuksköterskor följs upp

Enkätsvaren visar att ingenjörer, ekonomutbildade och sjuksköterskeutbildade har följts upp i större skala än övriga utbildningar. Ingenjörsutbildningarna har en tradition av samverkan med arbetslivet, vilket möjligen medverkar till att uppföljning är ett naturligt inslag vid utbildningarnas utveckling. KTH har i stor skala följt upp ingenjörsprogrammen, ett annat exempel är Höskolan i Trollhättan/Uddevalla som har följt upp ingenjörstudenter varje år sedan 1992. Växjö universitet följer som nämnts ovan upp ingenjörstudenter tre år efter examen. Detta är en verksamhet som pågått sedan 1976. Andra lärosäten som undersökt vart ingenjörerna tar vägen är Linköpings universitet, Lunds universitet, Mälardalens högskola och Malmö högskola.

Fackförbundet Civilekonomerna har i samarbete med 18 lärosäten följt upp ekonomstudenter efter examen. Hösten 2002 genomfördes projektet för andra gången, med studenter som tog examen 1999. Undersökningarna har sammanställts på aggregerad nivå av Civilekonomerna, men varje lärosäte hade också möjlighet att sammanställa sina lärosätesspecifika resultat. Den första

undersökningen som sammanställdes på aggregerad nivå av Civilekonomerna resulterade i rapporten *Ekonomer i arbetslivet, vart tar ekonomstudenterna vägen efter examen?* (Christine Elingfors, februari 2001).

En annan utbildning som många lärosäten har valt att följa upp är sjuksköterskeutbildningen. Karolinska institutet har via en enkät frågat alla sjuksköterskor som tog examen 1998 om hur de såg på sin utbildning ett år senare. Samma år tog Karolinska institutet via en enkät reda på vad verksamma läkare och sjuksköterskor anser om nytexaminerade sjuksköterskors kunskaper. Under 2002 intervjuade Karolinska institutet sjuksköterskor som examinerats tio år tidigare, för att ta reda på hur de ansåg att de utvecklats i sitt yrke. Resultaten av undersökningarna har använts till att utveckla utbildningen.

Både Lunds universitet och Uppsala universitet har med hjälp av SCB² tagit reda på vilka krav som ställs i arbetet på sjuksköterskor. Ytterligare ett universitet som har undersökt arbetsmarknadskraven på sjuksköterskor är Växjö universitet. Universitetet har intervjuat sjuksköterskor som varit verksamma i minst ett år. Syftet med intervjuerna var att ta reda på vilken nytta de före detta studenterna haft av utbildningen. Mälardalens högskola har genomfört ett antal uppföljningar av sjuksköterskeutbildade. Dessa har riktat sig mot före detta studenter, lärare och externa intressenter. Andra lärosäten som följt upp sjuksköterskor är Högskolan Kristianstad och Högskolan i Skövde.

Alumniverksamhet

I enkätsvaren förekommer ibland förväntningar på att alumniverksamhet vid lärosätet ska motsvara uppföljningar. Högskoleverket anser att alumniverksamhet kan fungera som ett komplement till att använda uppföljningar som ett led i kvalitetsutvecklingen. Det finns dock begränsningar i hur användbar alumniverksamheten är för att ta reda på vad studenterna har för uppfattning om utbildningen och var på arbetsmarknaden de befinner sig. Eftersom den bygger på frivilligt deltagande av tidigare studenter, finns risken att endast de som är nöjda med sin utbildning engagerar sig. Därmed bli urvalet något snedfördelat vid uppföljande utvärderingar.

Alumniverksamhet syftar ofta i första hand till att förmedla kontakter mellan studenterna och arbetslivet. Vid Luleå tekniska universitet har informationsenheten byggt upp en alumniverksamhet, där grunden är en databas med uppgifter om nuvarande arbetsuppgifter, funktion, arbetsplats m.m. Databasen är öppen för alla tidigare studenter. De som lämnar uppgifter i databasen väljer om de vill göra informationen offentlig. Tillsammans med institutionerna har universitetets arbetslivscentrum genomfört ett antal alumnikonferenser för att ge möjlighet till erfarenhetsutbyte och för att bygga nätverk.

2. SCB genomför vartannat år en enkätundersökning av studenter som examinerats några år tidigare. Genom att köpa s.k. tilläggsurval kan högskolorna lägga till ett representativt urval av de egna studenterna.

Flera lärosäten bedriver alumniverksamhet på något sätt, KTH, Linköpings universitet, Handelshögskolan i Stockholm, Stockholms universitet och Umeå universitet är bara några exempel.

Möjligheter och begränsningar för användningen av uppföljningar av studenter – Lunds universitet

Olof Nelsson, avdelningsdirektör vid Utvärderingsenheten,
Lunds universitet

Utgångspunkter

Betydelsen av att följa upp studenter efter avslutad utbildning, i kapitlet benämnt alumnuppföljningar, behandlas i regeringens proposition 1999/2000: 28:

Även tidigare studenter har efter några års yrkesverksamhet viktiga erfarenheter att återrapportera, om utbildningens relevans liksom om behov av fortbildning och vidareutbildning. ... återkoppling från arbetslivet är värdefulla inslag i kvalitetssäkringen. (a.a. sid. 21f)

Syftet med alumniuppföljningar kan sammanfattas i tre punkter:

- Ur kvalitetssäkringssynpunkt ger dialogen med omvärlden underlag för bedömning av utbildningens relevans.
- Ur ett individuellt utvecklingsperspektiv belyser alumnerna behoven av fort- och vidareutbildning.
- Sett ur ett institutionellt perspektiv ger uppföljningarna ett bidrag till utbildningens kvalitetsutveckling.

Genomförande

De aspekter som Lunds universitet valt att följa upp i sina alumnundersökningar är de mål som gäller för respektive utbildning. Här ingår de allmänna målen som gäller för all högskoleutbildning och som finns redovisade i Högskolelagens 1 kapitel 9 §. Dessutom ingår de mål som är specifika för respektive utbildning enligt examensstadga samt utbildnings- och kursplaner.

Alumnuppföljningarna utgör en del av Lunds universitets kvalitetsutvecklingsprogram. Två olika typer av undersökningar görs med utvärderingsenhetens medverkan:

- Övergripande studier för att skapa överblick och jämförbarhet.

Vi gör uppföljningar av examinerade i samarbete med SCB³. Detta sker genom att vi beställer ett utvidgat urval av respondenter inom de utbildningar som ska undersökas. I SCB:s enkät ingår frågor som handlar om mål som är gemensamma för samtliga utbildningar vid universitet. Enkäterna skickas ut och bearbetas av SCB. Utvärderingsenheten analyserar och rapporterar resultaten som rör universitetets utbildningar.

- Utbildningsspecifika studier för fördjupning på ämnes- och programnivå.

Dessa uppföljningar görs på initiativ av ämnet eller utbildningen. Urvalet av studenter har varierat beroende på syfte, från uttagna examina under ett eller flera år till samtliga som blivit färdiga med examensarbete i visst ämne under ett decennium. Frågorna följer i stort sett samma mall som vi använder tillsammans med SCB vad gäller de generella målen för högskoleutbildningen, men utvidgas till att också omfatta mer utbildningsspecifika mål och aspekter. Dessa undersökningar genomförs och rapporteras vanligen i samverkan mellan utvärderingsenheten och respektive utbildning.

Vi illustrerar i det följande med exempel från några av de alumniuppföljningar som gjorts vid Lunds universitet.

Möjligheter

I våra uppföljningar bedömer de före detta studenterna de olika färdigheternas betydelse i arbetslivet. (I vilken utsträckning innefattar ditt nuvarande arbete att du ska kunna ...) Därefter tar de ställning till i vilken utsträckning färdigheterna tränats i utbildningen. (Hur bedömer du den färdighetsträning du fick i din utbildning?) Urvalet och gruppering av färdigheter varierar mellan olika utbildningar. Exemplet på färdigheter nedan är hämtat ur humanistuppföljningen.

Generella färdigheter:

- självständigt lösa problem
- tänka kritiskt
- argumentera och övertyga
- göra skriftliga presentationer
- göra muntliga presentationer
- kommunicera på engelska

3. SCB genomför vartannat år en enkätundersökning av ett representativt urval av studenter, några efter examen. Lärosätena har möjlighet att köpa ett tilläggsurval så att högskolans egna studenter särskilt omfattas av studien.

Akademiska färdigheter:

- skriva längre artiklar
- kommunicera på annat utländskt språk
- utnyttja historisk medvetenhet
- tolka olika sociala situationer
- förstå olika kulturyttringar
- upptäcka och analysera etiska problem
- anlägga ett internationellt perspektiv

Arbetslivsorienterade färdigheter:

- förklara för icke-specialister
- arbeta i team
- organisera verksamhet
- organisera utbildning
- handleda
- vara serviceinriktad
- använda IT för kontakt och kommunikation
- använda IT för informationsökning
- använda IT för presentation

Våra centrala uppföljningar i samarbete med SCB genomförs regelbundet vartannat år. Härigenom kan tendenser till ändrade krav i arbetslivet avläsas, liksom utvecklingen av studenternas tillfredsställelse med utbildningen. Detta ger underlag för fortsatt kvalitetsarbete på i huvudsak fakultets- och lärosätetsnivå.

De utbildningsspecifika och fördjupande alumnuuppföljningarna har en stor styrka som följd av sin förankring i respektive utbildning. Genom att utbildningsföreträdare deltar i frågekonstruktion, bearbetning och analys är avståndet kort mellan ord och handling. Resultaten kan mer direkt kopplas samman med utvecklingsarbetet inom ämnet/utbildningen. De kan fungera som ett kvitto på relevansen i redan vidtagna eller planerade förändringar, men också ge underlag för ny inriktning på utvecklingsarbetet. De lokalt förankrade uppföljningarnas resultat kan snabbt omsättas i konkreta åtgärder. Resultaten avser vissa bestämda utbildningar, men har visat sig värda att reflektera över också för motsvarande utbildningar på andra utbildningsorter. De genomförda uppföljningarna har även fungerat som förebilder och inspiration för andra alumnstudier.

Resultat av uppföljningarna

Vid Lunds universitet är erfarenheten att utbildningarna väl svarar mot generella färdigheter som att lösa problem, kritiskt granska företeelser och att övertyga och argumentera. Dessa färdigheter är starkt efterfrågade i arbetslivet. Utbildningarna ger också en god vetenskaplig skolning, anser alumnerna.

Däremot svarar de sämre upp mot arbetslivets krav när det gäller att träna sociala och organisatoriska färdigheter. Detta resultat är tydligt i uppföljningen av brandingenjörerna som efterlyste fler kurser med inriktning på sociala frågor och ledarskap. Uppföljningen av biologerna, som gjordes på initiativ av de grundutbildningsansvariga och studenterna, visade att alumnerna efterfrågade en tydligare och betydligt starkare koppling mellan utbildningen och potentiella arbetsgivare. Grundutbildningens inriktning mot forskarutbildningen var tydlig. Vilken roll biologer spelar i arbetslivet utanför universitetet behandlas inte alls i utbildningen. Sjukgymnastalumnerna betonade betydelsen av att studenterna redan under utbildningen får en stark yrkesidentitet och en tydligare bild av det komplexa arbetsliv som väntar. Sjukgymnasterna var kritiska till att yrket under utbildningen uteslutande framställdes som ett vårdyrke.

Begränsningar

De krav som ställs i arbetslivet kan inte ensamt vara vägledande för mål och innehåll i utbildningen. Högre utbildning ska också svara mot andra intressen (exempelvis forskarutbildning, bildning, personlig utveckling). Balansen mellan dessa olika intressen är viktig att diskutera.

Alumnundersökningar har vissa uppenbara begränsningar. Vanligt är att följa upp studenter som lämnat studierna för ett antal år sedan. En nackdel med uppföljningarna är att efter ett antal år i arbetslivet riskerar bedömningarna av universitetsstudierna att bli mindre relevanta, bland annat beroende på att minnet influeras av vad som skett efter studierna. Ett annat problem är att om det skett genomgripande förändringar i utbildningen, är de bedömningar som de före detta studenterna gör av sin utbildning relevanta främst i det avseendet att de kan bekräfta genomförda förändringar.

Detta problem skulle kunna undvikas. Högskolan kan exempelvis ta tillvara erfarenheterna från dem som efter ett antal yrkesverksamma år återvänder till högskolan för fort- och vidareutbildning och genom studenter som studerar parallellt med ett yrkesarbete. Högskolan skulle genom detta också kunna få ytterligare information om arbetslivets krav och förväntningar på utbildningen. Direkta kontakter med yrkesaktiva t.ex. via studenters praktikarbete och externa examensarbeten samt personliga kontakter kan också fördjupas. Våra alumnuppföljningar har vissa begränsningar vad avser arbetslivsorienterande färdigheter. Uppföljningarna har sin grund i examensordning, kurs- och utbildningsplaner, men kanske inte alltid fångar upp förändringar i arbetslivet.

En annan begränsning är att de före detta studenterna redovisar de krav som ställs på dem i deras nuvarande arbete. När vi vänder oss till en viss årskurs, får vi en god bild av arbetskrav låt säga tre år efter examen. Samtidigt är det rimligt att anta att många efterhand får förändrade arbetsuppgifter och därigenom ändrade krav på sig under sin yrkeskarriär. I tolkningen av resultaten måste man därför ta viss hänsyn till vilka arbetsuppgifter de forna studenterna nu har. Det är rimligt att anta att många kommer att byta arbeten och arbetsuppgifter

flera gånger under sin yrkesverksamma tid. De kunskaper och förmågor som är av mindre värde under de första arbetsåren kan senare i arbetslivet visa sig mycket betydelsefulla. Vid tolkningen av alumnuppföljningar måste denna tidsaspekt beaktas.

De studenter som medverkar i våra alumnstudier är relativt framgångsrika. Andelen som är utan jobb är anmärkningsvärt liten, vilket torde hänga samman med att de som i mindre utsträckning uppnått vad de förväntat sig av sitt yrkesliv oftare tycks avstå från att svara. Härigenom går vi miste om deras bedömningar och erfarenhet av utbildningen.

Det finns inom en del utbildningar ett svalt intresse för hur den egna utbildningen kommer till användning i arbetslivet. Detta hänger rimligen samman med den egna synen på den akademiska utbildningen, nämligen att den först och främst ska förbereda för forskarutbildning. Detta gör utbildningens relation till den övriga arbetsmarknaden mindre relevant och kan skapa mentala hinder för att genomföra och ta till sig resultat från de tidigare studenternas arbetsliv. Här ligger den traditionella spänningen mellan praktisk arbetslivsanknuten och fri forskningsinriktad utbildning.

Avnämning- och arbetsgivarundersökningar är ett komplement till alumnstudierna genom att de kan peka ut nya utvecklingsområden för utbildningarna. Harvey & Green (1999) har i en arbetsgivarundersökning visat på färdigheter som starkt efterfrågas i arbetslivet och som ligger i linje med högskolelagens påbud att engagera studenterna i högskolans kvalitetsarbete och i vidareutvecklingen av utbildningen. Våra alumnuppföljningar av biologer och brandingenjörer har kompletterats med arbetsgivarundersökningar. I biologernas fall gjordes intervjuer med personalchefer på de företag och myndigheter i regionen som anställer biologer. Brandingenjörernas arbetsgivare besvarade en enkät om utbildningen och de krav som ställs i arbetslivet. Båda dessa arbetsgivarundersökningar mottogs med stort intresse av utbildningsansvariga och framförallt av de nuvarande studenterna.

Åtgärder som kan främja uppföljning

Gemensam policy för lärosätet

Högskolan kan dra fördel av att ha en gemensam policy vad gäller uppföljning. Den bör ingå i alla högskolors kvalitetsutvecklingsprogram. Genom att följa upp gemensamma mål, kompletterat med mer utbildningsspecifika, finns möjligheten att jämföra olika utbildningar. Olika utbildningars starka och svaga sidor framträder tydligare i en komparativ belysning. I någon mån kan detta också åstadkommas genom att studera olika årskullar av en och samma utbildning.

Utvidgade uppföljningar

I vårt samarbete med SCB har examinerade från olika program följts upp. En expansion av denna verksamhet kan innebära att enskilda utbildningar av SCB

beställer ett utvidgat urval av respondenter som tagit examen. De kan därigenom följa upp arbetskrav och tillfredsställelse med utbildningen vad gäller de aspekter som ingår i dessa examensundersökningar. På motsvarande sätt kan det vara möjligt att göra en uppföljning av forskarstuderande i arbetslivet, vilket SCB nu gör på nationell nivå.

Det kan också vara aktuellt att följa upp andra grupper än de som avlagt examen. Vår alumnstudie av biologer omfattade alla som klarat av 60 poäng i ämnet biologi. Det kan också vara av vikt att följa upp andra aspekter av arbetslivet som t ex arbetstillfredsställelse, kompetensutveckling och personlig utveckling.

Arbetsgivarundersökningar är ett viktigt komplement till alumnuppföljningar. Båda typerna av uppföljningar är emellertid resurskrävande och därför sällan möjliga att kombinera.

Vad kan åstadkommas genom centralt stöd till uppföljningar – Uppsala universitet

Annika Lundmark, utvärderingschef, Uppsala universitet
Maivor Sjölund, projektledare, Uppsala universitet

Bakgrund

Sedan år 2001 finns en central enhet vid Uppsala universitet – enheten för kvalitet och utvärdering – med ett övergripande ansvar för kvalitet och utvärderingar. I enhetens uppdrag ingår att arbeta med policyfrågor rörande kvalitetsarbete och kvalitetsbedömningar, stödja institutioner och fakultetsnämnder i samband med utvärderingar, och att medverka till en god dialog med Höskoleverket. Enheten ska även bevaka den nationella och internationella utvecklingen avseende kvalitetsarbete och kvalitetsbedömningar.

Verksamheten styrs av en kvalitetskommitté bestående av representanter från de olika vetenskapsområdena. På förslag från kvalitetskommittén har konsistoriet fattat beslut om universitetets kvalitetsutvecklingsprogram samt årliga handlingsprogram för kvalitetsutveckling. Såväl kvalitetskommittén som enheten arbetar med kvalitetsfrågor och utvärderingar på en universitetsövergripande nivå. Oberoende av detta initierar fakultetsnämnderna kvalitetsåtgärder och utvärderingar inom sina respektive områden.

Inom enheten för kvalitet och utvärdering arbetar fem personer, varav en på deltid. Enheten genomför dels utvärderingar i enlighet med handlingsprogrammet för kvalitetsutveckling, dels i vissa fall utvärderingar på uppdrag av någon institution eller fakultet. Enheten ger även på olika sätt stöd till institutionerna i frågor om kvalitet och utvärdering. Det gäller inte minst de ämnen och institutioner som utvärderas av Höskoleverket inom ramen för sexårsprogrammet⁴.

Arbetet med uppföljningar i relation till Höskoleverkets uppdrag

I samband med att Höskoleverkets sexårsplan för utvärdering av ämnen och program startade 2001 påbörjades en successiv uppföljning av tidigare studenter vid Uppsala universitet. Hittills har före detta studenter följts upp, som i sin examen haft något av de ämnen som 2001–03 bedömts som huvudämne.

4. Höskoleverket utvärderar på uppdrag av regeringen samtliga ämnen och yrkesutbildningar under perioden 2001–07.

Det som särskilt skiljer dessa uppföljningar från flertalet övriga uppföljningar vid Uppsala universitet är att de direkt knyts till ämnen och program i sexårsplanen och att uppföljningarna görs centralt vid universitetet.

Inför 2001 års ämnesutvärderingar utarbetades en enkät i samarbete med olika intressenter. Urvalet av respondenter sker genom uppgifter i Ladok (Uppdok vid Uppsala universitet). I allmänhet görs ett urval omfattande före detta studenter som tagit sin grundexamen under den senare hälften av 1990-talet. Urvalsperioden förskjuts successivt i takt med att sexårsplanen framskrider. Svarsprocenten har varierat mellan olika ämnen (mellan 54 procent och 85 procent).

Enkäten har skickats ut i slutet av höstterminen och den innehåller i stort samma frågor oavsett vilket huvudämne respondenten har i sin examen. Vissa av frågorna anpassas dock till svarsgruppen, t.ex. frågor rörande arbetsmarknaden.

Enkäten bearbetas av personalen på enheten för kvalitet och utvärdering och en rapport skrivs för respektive ämne. Varje ämnesinstitution får denna rapport i början av kommande vårtermin, i god tid innan självvärderingen till Högskoleverket ska vara färdig. Den utgör sedan en del av ämnets självvärdering inom ramen för sexårsprogrammet.

Enkäten inleds med frågor om kön, ålder, vilken termin studierna vid Uppsala universitet påbörjades samt huvudämne i examen. De ämnen och program som är aktuella för uppföljningen ett visst år finns listade i enkäten. De svarande får också ange om de skulle kunna tänka sig att söka till forskarutbildningen, liksom om de redan är doktorander eller har disputerat.

Ett huvudsyfte med uppföljningen är att ämnesinstitutionerna ska få en bild av "nyttovärdet" av studierna i det aktuella ämnet utifrån de före detta studenternas erfarenheter på arbetsmarknaden. Ett antal frågor är relaterade till erfarenheterna på arbetsmarknaden, bl.a. om hur lång tid efter grundexamen som de svarande påbörjade det första arbetet och om nuvarande sysselsättning samt i vad mån de över huvud taget förvärvat arbetat efter examen. Respondenterna får också bedöma hur nöjda de är med nuvarande arbete, hur stor användning de har av utbildningen i huvudämnet i nuvarande arbete samt huvudämnets relevans i relation till aktuella arbetsuppgifter. En relaterad fråga är hur väl arbetsuppgifterna stämmer med utbildningsnivån. Ytterligare en fråga rör i vilken grad de före detta studenterna har haft arbetsuppgifter som ställt krav på att göra muntliga/skriftliga presentationer, presentationer på engelska, förklara för icke specialister, självständigt lösa problem, argumentera och övertyga samt arbeta i projekt.

Flera frågor i enkäten kan rubriceras som attitydfrågor. De svarande får bl.a. bedöma

- om de några år efter sin examen ändrat uppfattning om värdet av studierna i huvudämnet jämfört med vad de ansåg vid tidpunkten för slutförandet av studierna

- om de i efterhand skulle valt samma huvudämne och Uppsala universitet som lärosäte
- vad som var mindre bra eller saknades i studierna
- vad som var särskilt bra med studierna avseende huvudämnets innehåll
- i vilken utsträckning lärarna i huvudämnet beaktade studenternas synpunkter
- den färdighetsträning som ingick i utbildningen (muntlig/skriftlig presentation, förklara för icke specialister, självständigt lösa problem etc.)
- i vilken grad studierna i huvudämnet bidragit till målen i högskolelagen
- olika undervisnings- och arbetsformer efter den nytta man haft av dem efter examen.

Flera av de institutioner som hittills har fått uppföljningsrapporter har på olika sätt uttryckt värdet av den information rapporten innehåller. Företrädare för några institutioner menar att möjligheterna att själva skapa sig en systematisk uppfattning om arbetsmarknaden för de egna studenterna är mycket små, och att resultatet av uppföljningsenkäten givit dem värdefull kunskap att förmedla till aktuella studenter. Ytterligare en institution har t.ex. påtalat att de före detta studenternas inte helt positiva bedömningar av den färdighetsträning som ingick i utbildningen initierat ett utvecklingsarbete utifrån detta resultat.

Andra uppföljningar

Förutom de utvärderingar som genomförs centralt vid enheten för kvalitet och utvärdering i relation till sexårsplanen, har bland annat lärarutbildningen, apotekarprogrammet och receptarieprogrammet följts upp genom enkät- och intervjustudier under de senaste åren. Dessa uppföljningar har i stort inneburit att utvärderingen planerats i nära samverkan mellan berörd fakultet och den centrala enheten, vilket gör att utvärderingens uppläggning och konkreta frågor blivit väl förankrade. Ansvar för utvärderingens genomförande och rapportering har legat på den centrala enhetens professionella utvärderare. De har också gjort i stort sett allt operativt arbete som krävs. Ekonomiska bidrag för att genomföra dessa utvärderingar har i de nämnda exemplen erhållits från respektive fakultet.

Våra erfarenheter av dessa uppföljningar är mycket positiva. De frågor som har ställts till före detta studenter har i hög grad varit utformade utifrån det aktuella programmets innehåll, arbetsformer och arbetsmarknad. Många av frågorna kan betecknas som åtgärdsrelevanta. De är med andra ord utformade så att frågeformuleringar och svarsfördelningar ger tydliga signaler om vad som enligt de före detta studenternas erfarenheter på arbetsmarknaden fungerar väl respektive mindre väl i den utbildning de avslutat.

Särskilt när det gäller utvärderingen av apotekarprogrammet har den farmaceutiska fakulteten uttryckt sin uppskattning av nyttovärdet av uppföljningen. Resultaten har bl.a. använts vid information till gymnasieelever och nya stu-

denter på programmet. Uppföljningen har vidare varit ett värdefullt underlag i utvecklingsarbetet med apotekarprogrammet. Den har också resulterat i positiva förändringar i apotekarprogrammet vid Uppsala universitet.

Effekter av en central utvärderingsfunktion

En effekt av en central utvärderingsfunktion är att förutsättningarna för universitetsövergripande sammanställningar och jämförelser underlättas. Det gäller såväl mellan fakultetsområden som mellan institutioner. Sådana jämförelser måste alltid göras mot bakgrund av de skiftande villkor som olika ämnesområden arbetar utifrån. Men trots skillnader kan jämförelserna bidra till intressanta och fruktbara diskussioner mellan olika verksamhetsföreträdare.

Ett exempel på detta är att resultaten från en s.k. uppföljningsenkät i samband med Högskoleverkets utvärderingar av ämnen under 2001 och 2002 har aggregerats och bearbetats. Resultatet av denna bearbetning har sammanfattats i en särskild rapport med titeln *Före detta studenters uppfattningar om sina studier och nyttan av dem i arbetslivet*. Intresset för rapporten har varit stort från fakulteterna vid Uppsala universitet, eftersom den fakultetsvis belyser starka och svaga sidor i utbildningen i de avseenden som enkäten berör. När det finns empiriska data till och med 2004 års uppföljning kommer en motsvarande aggregering att ske för åren 2001–04.

Andra intressanta jämförelser har kunnat göras inom forskarutbildningen. Under läsåret 2002/2003 erbjöds alla doktorander, med en aktivitetsgrad på minst 20 procent, att besvara en enkät om sin utbildning. Resultaten av dessa enkäter har sammanställts institutionsvis och sänts till respektive institution. Huvudsyftet var att respektive institution skulle göra en analys av hur just deras forskarutbildning fungerade. Men samtidigt har också dessa data kunnat sammanställas för respektive fakultetsområde. Det har givetvis även varit möjligt att jämföra institutioner inom en fakultet. Dessa jämförelser på universitetsnivå har rönt stort intresse och bidragit till en konstruktiv diskussion om förutsättningar för att bedriva forskarutbildning med hög kvalitet.

En central enhet medför även att det finns en samlad kompetens inom området kvalitet och utvärdering inom universitetet. Genom att enheten ger konsultativt stöd till institutioner och fakulteter som själva initierar utvärderingar kommer denna kompetens även dessa verksamheter till godo. En samlad kompetens medför att vissa effektivitetsvinster kan göras. Det gäller inte minst skapande av rutiner för att utforma och analysera enkäter. Hanterandet av en stor mängd enkäter gör det lönsamt att anskaffa teknisk utrustning för detta. Dessutom utvecklas en hög kompetens hos personalen i användningen av statistikbearbetningsprogram som Statview och SPSS. Det dagliga arbetet gör att även kompetensen inom enkätkonstruktion och rapportskrivande blir hög. Sannolikt bidrar detta både till en relativt hög effektivitet och god kvalitet i utvärderingarna. Specialiseringen i arbetet medför även att det är lättare att rekrytera ny personal med relevant kompetens.

En viktig strategisk utgångspunkt för enheten för kvalitet och utvärdering vid Uppsala universitet har varit att ge institutionerna stöd i deras eget kvalitetsarbete. Kostnaderna för enhetens verksamhet belastar de medel som går till gemensamma ändamål vid universitetet. Dessa kostnader måste alltid begränsas inom ett universitet och kunna försvaras. Genom att institutionerna erfar att de får stöd i sina strävanden att skapa en bättre utbildning kan enhetens arbete med kvalitet och utvärdering legitimeras. Det gensvar som enheten fått från framför allt institutionerna kan tolkas som att enheten uppfattas som relevant och legitim. Detta trots att enheten ibland fungerar som budbärare från den centrala nivån inom universitetet, och även för utvärderingar som initierats externt, t.ex. av Högskoleverket.

Ytterligare ett skäl kan anföras för en central enhet som är självständig gentemot fakultetsnämnder och institutioner. Enheten kan uppfattas som mer neutral, av dem som besvarar enkäter, än den egna institutionen. En central enhet kan hantera enkätsvaren på ett sådant sätt att de anonymiseras innan resultaten rapporteras till institutionen. Respondenterna kan därigenom känna en större trygghet i att deras svar inte kan identifieras (via handstil, eller val av ord och uttryck) av någon vid den egna institutionen. Enheten för kvalitet och utvärdering garanterar åt alla de studenter och doktorander som besvarar enkäter full integritet. Det finns emellertid en hake i detta. Som en enhet inom förvaltningen arbetar vi under offentlighetsprincipen. I sträng mening ska varje inkommet enkätsvar behandlas som inkommen handling och diarieföras. De innebär att varje enskilt enkätsvar i princip ska hållas tillgängligt för en intresserad allmänhet. Detta är ett juridiskt dilemma som på sikt borde lösas. Den lagstiftning om sekretess som finns idag omfattar endast enkätstudier som genomförs i forskningssyfte. För närvarande följer vi de regler som finns vid Uppsala universitet för kursvärderingar. Enligt dessa regler är det sammanställningarna av svaren som görs tillgängliga.

Värdet av att öka verksamheten med uppföljningar

Skulle det vara önskvärt med ytterligare centrala resurser för uppföljningar vid Uppsala universitet? Vi kan givetvis endast uttala oss om den verksamhet som bedrivs vid den universitetsövergripande enheten för kvalitet och utvärdering. Huruvida det finns önskemål inom de olika fakultetsnämnderna om ökade resurser för uppföljningar kan vi inte uttala oss om.

I det fall resurserna för den centrala enheten skulle utökas, skulle sannolikt mer av konsultativa insatser gentemot institutioner och fakulteter göras. Dessa insatser skulle i så fall troligen gälla frågor som rör de studenter som fortfarande är aktiva studenter vid Uppsala universitet.

Som framgått ovan finns ett värde i att göra uppföljningar av tidigare studenter. Men detta bör trots allt vägas mot värdet av att utvärdera nu pågående utbildning och hur dagens studenter ser på sin utbildning. En aktivitet i relation till uppföljningsstudier som för flera intressenter borde vara fruktbar, är

någon form av dialogseminarier i samband med avslutade uppföljningsstudier. Sannolikt blir de emellertid mer meningsfulla om de planeras och genomförs på fakultets- eller institutionsnivå. Tänkbara intressenter vid denna typ av seminarier är både före detta studenter, företrädare för relevant arbetsmarknad samt institutionsledning, lärare och aktiva studenter.

Inom nuvarande resursram kommer vi inte att utöka verksamheten med uppföljningsenkäter. Under år 2004 planerar Uppsala universitet emellertid att göra en alumnundersökning av dem som disputerat vid lärosätet. Denna studie innebär en fördjupning av den utvärdering av forskarutbildningen som nämnts ovan. En begränsad studie gjordes år 2002 av disputerade inom den kemiska sektionen. De ansvariga för forskarutbildningen inom kemi menade att den gav dem värdefull information om innehållet i utbildningen och om arbetsmarknaden.

Dessutom planerar vi att göra vissa tematiska utvärderingar av hur dagens studenter ser på vissa aspekter i sin utbildning (t.ex. internationalisering, forskningsanknytning etc.).

Avslutande reflektioner

Det finns självfallet ett värde i att följa upp hur tidigare studenter uppfattar sin utbildning några år efter examen. Det ger upphov till reflektion hos dem som ansvarar för utbildningen om kursernas innehåll, utbildningens uppläggning, eventuell praktik och hur arbetsmarknaden ser ut. En uppföljning som ger en positiv bild av utbildningen fungerar troligen stimulerande för lärare och andra ansvariga för utbildningen. En uppföljning som visar på brister sporrar antagligen till åtgärder för att komma till rätta med dessa. Det finns även ett incitament i att jämföra sig med andra som kan bidra till utveckling av den egna verksamheten.

Det rätlinjiga samband som ofta antas finnas mellan utbildning och arbetsmarknad kan dock ifrågasättas. Det hinner gå många år, och stora förändringar kan ha skett både inom utbildningen och på arbetsmarknaden, från den tid då en student påbörjat sin utbildning till dess samma person skaffat sig några års erfarenhet på arbetsmarknaden. Olika tillfälligheter i livet och de valsituationer en individ ställs inför under dessa år spelar antagligen en stor roll för den personliga mognaden och faktisk karriärväg. I vissa fall kanske det inte heller är utbildningens innehåll, i snäv mening, som blir styrande för en individs arbete och karriär. Det kanske istället handlar om den totala studiemiljön, aktiviteter vid sidan av studierna, knytande av vänskapsband och byggande av nätverk med studenter och lärare, som på sikt visar sig viktig inför framtiden.

Ett annat argument, som ofta framförs, är att universiteten genom analyser av arbetsmarknaden, bör anpassa utbildningarna i enlighet med önskemål från avnämarna. Enligt professor Ulrich Teichler, som genomfört många studier av sambandet mellan utbildning och arbetsmarknad, beror svaren på vilka

avnämare som tillfrågas. Önskemålen varierar ofta mellan krav på generell kompetens eller specialistkompetens. Högre chefer och personal inom personalavdelningar tenderar att efterfråga generell kompetens, medan ansvariga på linjen, som har direkt erfarenhet av kvalificerat (vetenskapligt) arbete efterfrågar specialistkompetens. Han menar att det finns skäl att se upp med kraven på generalistkompetens. "Also, in-depth study in a given field is still considered a solid basis for professional preparation. In particular, specialised curricula are highly esteemed in many areas of science and engineering. And last but not least, many newly emerging and fastgrowing sectors of graduate employment are calling for respective in-depth expertise."

Ur universitetets perspektiv är det viktigt att studenterna får med sig det förhållningssätt till kunskap som stadgas i högskolelagen. Det vill säga att de har förmåga till självständig och kritisk bedömning och att de självständigt kan lösa problem samt har förmåga att följa kunskapsutvecklingen inom sitt område. För utvecklingsarbetet med ämnes- och programutbildningar är därför aktuell forskning i de flesta fall den viktigaste utgångspunkten, även om avnämarna ännu inte upptäckt och efterfrågar denna kunskap.

Avslutande reflektioner

Uppföljningar är ett bra instrument för att ta reda på vart studenterna tar vägen på arbetsmarknaden. De kan också ge viss information om hur en utbildning svarar mot arbetsmarknadens krav på de yrken som utbildningen leder till.

Begränsningar

Uppföljningar i form av enkäter riktade till före detta studenter har dock sina begränsningar. Det finns två svagheter som hör samman med hur lång tid efter avslutade studier som respondenterna svarar på enkäten. Å ena sidan kan det vara svårt för den som har sin första anställning efter examen att ge en rättvisande bild av arbetsmarknadens krav, eftersom det första arbetet kanske inte tillhör utbildningens målyrken. De krav som respondenten då möter kan vara lägre än de krav som ”rätt” yrke ställer. Å andra sidan kräver mer kvalificerade arbetsuppgifter ofta några års arbetslivserfarenhet. För att fånga in detta vid en uppföljning krävs att studenterna har arbetat några år innan de tillfrågas. En uppföljning flera år efter examen riskerar emellertid att ge en felaktig bild av vad utbildningen faktiskt gav, eftersom respondenten har samlat på sig andra erfarenheter på vägen.

Med anledning av detta använder sig flera lärosäten av kombinerade metoder för att ta reda på relationen mellan utbildning och arbetsmarknad, där även arbetsgivare tillfrågas via intervjuer, enkäter eller seminarier.

Centrala utvärderingsenheter

En effekt av att ha en central utvärderingsfunktion är att förutsättningarna för universitetsövergripande sammanställningar och jämförelser underlättas. En central enhet är också självständig gentemot fakultetsnämnder och institutioner. Som en följd av detta kan de som besvarar enkäten uppfatta den centrala enheten som mer neutral än den egna institutionen. Till fördelarna hör också möjligheterna att inhämta systematisk information, vilket kan vara svårt för enskilda utbildningar som inte har samma resurser till sitt förfogande. Både Nelsson och Lundmark & Sjölund poängterar vikten av att en uppföljningsupplägg och dess frågor är väl förankrade hos dem som arbetar med den aktuella utbildningen. Detta är något som även betonades av deltagarna vid Högskoleverkets konferens.

Att följa upp studenter tar resurser i anspråk – tid och pengar. Alla lärosäten har inte möjlighet att inrätta centrala uppföljningsenheter. Det är emellertid avgörande även vid enstaka uppföljningar att resurser avsätts både för genomförande och för implementering av de förändringar som resultaten eventuellt föranleder.

Flera syften med uppföljningar

Med vilket syfte en uppföljning genomförs beror även på vilken typ av utbildning som är aktuell. De diskussioner som fördes vid Högskoleverkets konferens om uppföljning betonade att det måste finnas en balans mellan bildningsaspekter och yrkes-/nyttofunktionen utbildningen. Inom vissa ämnesområden, t.ex. humaniora kan det finnas behov av att kartlägga möjliga yrkesroller, medan det är mer angeläget för yrkesutbildningar att ta reda på om t.ex. bildningsperspektivet bör stärkas. Uppföljningarna kan också användas som instrument för att ta reda på orsakerna till stora avhopp från en utbildning.

Marknadsföring av resultaten

Flera lärosäten uppger att marknadsföring är ett viktigt användningsområde för resultaten av uppföljningar. Den riktar sig då både gentemot presumtiva studenter och gentemot arbetsgivare. Det kan vara särskilt värdefullt när det gäller nya utbildningar vars arbetsmarknad inte är klart definierad. Beträffande arbetsgivare efterfrågar de ofta en kombination av kunskaper från olika discipliner. Detta är något som högskolan tagit fasta på genom att skapa tvärvetenskapliga utbildningar som kombinerar tekniska ämnen med humaniora och samhällsvetenskap. Flera undersökningar visar att arbetsgivare ofta inte känner till nya utbildningar. Det innebär att de frågar efter nya kombinationer av kompetenser, men samtidigt välkända traditionella utbildningar. Därför är också arbetsgivare en viktig målgrupp för marknadsföring av nya utbildningar.

Marknadsföring gentemot presumtiva studenter är viktigt ur flera aspekter. Dels gäller detsamma som för arbetsgivare, det är inte alldeles enkelt att veta vilka nya utbildningar som finns och vilka kompetenser och yrken de leder till. Med regeringens målsättning, att 50 procent av alla i befolkningen ska ha börjat en högskoleutbildning före 25 års ålder, är det särskilt viktigt att ta tillvara studenternas intresse. Uppföljningar kan bidra till att ge presumtiva studenter mer information om vilka möjligheter som finns efter utbildningen, vilket ökar deras möjligheter att välja rätt utbildning utifrån sina egna bevekelsegrunder.

Analys av arbetsmarknadsutvecklingen

Det finns svårigheter med att dra slutsatser om arbetsmarknadens kompetenskrav, eftersom den ständigt förändras. Resultat av uppföljningar kan användas som en del i analysen, men även andra faktorer måste vägas in.

Uppföljningar av studenter där flera metoder som enkäter och intervjuer samt diskussion med arbetsgivare kombineras, kan vara ett instrument för att analysera utvecklingen. Om genomgripande förändringar av en utbildning planeras kan uppföljningar vara en värdemätare och ge indikationer på vilka förändringar som bör genomföras. En viktig aspekt i sammanhanget är att högskoleutbildningen ska vara forskningsförberedande och vila på vetenskap-

lig grund samt beprövad erfarenhet. En akademisk utbildning ger generella kunskaper inom olika områden med en bred bas där studenterna får verktyg för att tänka kritiskt och lära nytt. Genom detta ska en akademisk utbildning inte ha ett kortsiktigt ”bäst-före-datum”. En akademisk utbildning ger sällan studenten alla de praktiska färdigheter som krävs inom ett specifikt område, eftersom utbildningen ska fungera inom ett brett fält.

Ibland uppstår ett glapp mellan akademins teoretiska inriktning och arbetsmarknadens krav på praktiska färdigheter, men även arbetsgivare har ett ansvar för att utbilda den kompetens man behöver. Det är viktigt att högskoleutbildningar utvecklas i samklang med arbetsmarknaden, inte minst för studenterna som investerar flera år i studier. Samtidigt är det minst lika viktigt att de forskningsanknutna utbildningarna fortsätter att utvecklas med anledning av aktuella forskningsrön, för att driva utvecklingen av samhället framåt. Det ena behöver dock inte utesluta det andra.

Bilaga I

Till
Rektorer vid universitet och högskolor

Therese Ahlqvist
Erik Roos
Högskoleverket 2002-03-11
Reg.nr 849-1263-02

Uppföljning av studenter efter avslutad utbildning

Högskoleverket har initierat ett projekt för att få en överblick av hur landets lärosäten följer upp sina studenter efter avslutad utbildning.

Uppföljningar är ett värdefullt instrument för att få information om i vilken utsträckning utbildningen förbereder studenterna för de krav som de sedan möter på arbetsmarknaden. Uppföljningar kan även användas för att få signaler om vilka förändringar i samhället som bör sätta avtryck i utbildningarna. Högskoleverket vill med inventeringen öka kunskapen om användningen av uppföljningar. Det är även vår förhoppning att vi kommer att kunna lyfta fram en rad goda exempel och därmed medverka till att fler inspireras till att ta reda på vad som händer med studenterna efter avslutad utbildning.

För att Högskoleverket ska få en överblick över vad som hittills har gjorts vid respektive lärosäte ber vi er att besvara bifogad enkät. Inventeringen avser perioden från vårterminen -97 till dagsläget. Vi är tacksamma om ni inkommer med enkätsvaret till Högskoleverket senast 16/5 2002. Ni får givetvis själva gärna lyfta fram exempel som ni är nöjda med. Vi är medvetna om den något begränsade tid som ställs till ert förfogande för att besvara frågorna. Vi ser det dock som mycket angeläget att få dem besvarade eftersom målsättningen är att under hösten anordna en konferens kring nyttan av och metoder för uppföljningar.

Om ni har frågor är ni välkomna att kontakta Therese Ahlqvist 08-563 088 32 (therese.ahlqvist@hsv.se) eller Erik Roos 08-563 088 44 (erik.roos@hsv.se).

Med vänliga hälsningar

Sigbrit Franke
universitetskansler

Therese Ahlqvist

Erik Roos

Bilaga 2

Kartläggning av högskolans uppföljningar av studenter efter avslutad utbildning – inventeringen avser samtliga organisationsnivåer vid lärosätet (perioden vårterminen 1997 till dagsläget).

Frågor

- Vilka uppföljningar av studenter efter avslutad utbildning har genomförts vid lärosätet? Beskriv kortfattat respektive studie (vilken utbildning avsågs, hur gjordes urvalet i studentpopulationen).
- Ange vilka uppföljningar som upprepats och hur ofta det har skett.
- I vilken mån har utbildningens värde för studenten på arbetsmarknaden undersökts?
- På vilken nivå har respektive uppföljning initierats (fakulteten, institutionen, styrelsen eller annan beslutsnivå)?
- Vem har genomfört respektive uppföljning? Har i något fall en specialist engagerats för uppföljningen? Vem?
- Planeras några uppföljningar just nu? Vilka?
- Slutligen ber vi er att reflektera över hur respektive uppföljning har kopplats till utvecklingen av utbildningen. Ange även om uppföljningen haft andra syften.

Om ni inte har genomfört eller planerat uppföljningar av era studenter är ni ändå välkomna att resonera kring användningen av uppföljningar till stöd för utbildningens utveckling. Inventeringen avser perioden från vårterminen -97 till dagsläget. Vi är tacksamma om enkätsvaret är Högskoleverket tillhanda senast 16/5 2002. Om ni har frågor är ni välkomna att kontakta Therese Ahlqvist 08-563 088 32 (therese.ahlqvist@hsv.se) eller Erik Roos 08-563 088 44 (erik.roos@hsv.se).

Bilaga 3

Kartläggning av uppföljningar vid universitet och högskolor

Nedan följer en redovisning av de svar som lärosätena lämnat på Högskoleverkets enkät. Syftet med enkäten var att ta reda på i vilken omfattning lärosätena genomför uppföljningar av studenter efter att de avslutat en utbildning och hur uppföljningarna organiserats. Enkäten omfattade perioden 1997–2002.

Blekinge tekniska högskola

Blekinge tekniska högskola genomförde våren 2002 en telefonintervjuundersökning bl.a. om vad före detta studenter ansåg om sin utbildning. I undersökningen ingick även frågor om vilka kriterier som var avgörande vid valet av högskola samt hur högskolans namnbyte uppfattades bland studenterna. Undersökningen initierades av högskolans informationsavdelning och omfattade ca 200 före detta studenter.

Göteborgs universitet

Vid Göteborgs universitet har en mängd uppföljningar genomförts, de är dock inte samordnade på central nivå. Det vanligaste är enstaka uppföljningar, men det finns också exempel på institutioner och utbildningar där studenterna följs upp regelbundet, exempelvis studenter från juristprogrammet, liksom studenter inom statistik och entreprenörskap. Dessa uppföljningar ska fortsättningsvis genomföras vartannat eller vart tredje år.

Institutionen för religionsvetenskap har tillsammans med motsvarande institutioner vid Umeå universitet och Linköpings universitet genomfört en enkätuppföljning av före detta studenter.

Handelshögskolan vid Göteborgs universitet har genomfört ett flertal uppföljningar av olika studentgrupper. Hösten 1999 deltog högskolan i Civilekonomernas undersökning. År 2000 följde Handelshögskolan upp den första årskullen som läste den integrerade civilekonomutbildningen (ICU). Syftet var att ta reda på hur många studenter som gick vidare till magisternivå. Under hösten 2002 ska de ICU-studenter som examinerades 1998 följas upp för att jämföras med den årskull som examinerades 1997.

Studenterna som gick på journalistprogrammet deltog i en enkätundersökning 1998, tre år efter examen. I undersökningen framgick att nio av tio studenter arbetade med journalistik eller information efter examen.

Arkeologiska institutionen gjorde en uppföljningsenkät i samband med Högskoleverkets kvalitetsutvärdering 2002 liksom institutionen för lingvistik. Uppföljningen fick en fortsättning i form av en alumniklubb, vilket innebär att tidigare studenter årligen bjuds in för att diskutera arbetsliv och

utbildning. Syftet med uppföljningen var att bredda och öka rekryteringen till C- och D-nivå.

Institutionen för svenska skickade våren 2001 ut en enkät till alla som tagit minst 40 poäng i institutionens ämnen under 1995–1999. Syftet med uppföljningen var främst att ge ett underlag för utvecklingen av utbildningen.

Vårdvetenskapliga fakulteten planerar att följa upp studenterna som en del i ett program för kvalitetsutveckling. Programmet består i övrigt av en analys av dokumenterade kursutvärderingar, programutvärderingar, alumnutvärderingar och nyckeltal i databas. Analysen sträcker sig tre år bakåt i tiden. Syftet är att ta fram underlag för utveckling och förbättringsåtgärder för fakultetens program. Analysen ska göras tillgänglig för studenter och utgöra en del av marknadsföringen av programmen.

Institutionen för vårdpedagogik har följt upp studenter som gått en vidareutbildning. En motsvarande studie av studenter efter första året på utbildningen har också genomförts på utbildningen för undersköterskor.

Syftet med undersökningen var att studera studenternas bakgrund och erfarenheter, mål med studierna, hur väl utbildningen svarat mot förväntningarna samt att fånga upp synpunkter på utbildningens uppläggning.

Institutionen för radiofysik har genomfört en uppföljning. Undersökningen initierades på avdelningsnivå och resultatet kommer att användas då utbildningen omstruktureras.

Handelshögskolan i Stockholm

Handelshögskolan deltog hösten 1999 i Civilekonomernas undersökning av ekonomer i arbetslivet.

Handelshögskolan har ett särskilt karriärcenter, Career centre, som årligen frågar före detta studenter om tid innan första anställning, lön, arbetsplats etc. Resultaten publiceras i en s.k. placement report. Högskolan håller också kontakten med före detta studenter genom ”Alumninet”, en service till alumner som via nätet kan erhålla information om före detta kurskamraters arbetsplats, adress och liknande. Högskolan har även ett Internetbaserat rekryteringsverktyg där studenterna kan lägga in sina curriculum vitae, som sedan görs tillgängligt för arbetsgivare.

Initiativet till att bilda ett Career centre togs av rektor, i övrigt har högskolan en enhet för Corporate relations, och det är den som driver alumniverksamheten.

Resultaten i *Placement report* diskuteras internt, rapporten har ingen formell funktion men påverkar indirekt olika beslutsnivåer. Resultaten ger underlag för förbättrad och mer marknadsanpassad utbildning, samt fungerar som marknadsföringsverktyg gentemot framtida studenter.

Högskolan i Borås

Högskolan i Borås har följt upp samtliga studenter som tog examen 1995, 1996 och 1997. Dessutom har alla som började på ett utbildningsprogram 1994 följts

upp. En särskild uppföljning av samtliga studenter från designutbildningen genomfördes 2000 och ligger till grund för planerade förändringar av densamma. Uppföljningarna har avsett att undersöka studenternas inträde på arbetsmarknaden, lön, arbetsuppgifter i nuvarande verksamhet och utbildningens relevans. Samtliga studier har initierats av rektor tillsammans med utredningsdirektören, där den senare också stod för genomförandet. Resultatet från studierna har förts ut på institutionsnivå. En tidigare studie (1994) av högskolans regionala betydelse tjänade bl.a. som underlag för diskussionerna mellan högskolan och kommunerna i Sjuhäradsbygden och kunde t.ex. visa på tillskott av arbetstillfällen. Samtliga studier finns tillgängliga på högskolans hemsida www.hb.se/rapporter.

Högskolan Dalarna

Högskolan har inte gjort några uppföljningar men påpekar att det finns former för en fortlöpande dialog med arbetsmarknaden. Dialogen syftar till att säkerställa att utbildningens innehåll motsvarar arbetsmarknadens krav. För ingenjörutbildningarna främst genom s.k. branschråd och för lärarutbildningarna genom partnersamverkan med skolor i regionen. Partnersamverkan kommer att införas även inom vård- och omsorgsutbildningar.

Högskolan i Gävle

Högskolan redovisar nio uppföljningar under perioden 1997–2002. Uppföljningarna har gjorts med hjälp av enkäter, och avsåg utbildningar inom vård och omsorg samt lärare och ingenjörer. Initiativet har tagits på olika nivåer inom organisationen, där institutionen eller grundutbildningsnämnden var vanligast. Uppföljningarna har genomförts av programansvariga eller genom utbildningschefens kansli.

Under hösten 2000 anlätades en extern utredare från ett utbildningsföretag för att genomföra en pilotundersökning. Initiativet till undersökningen togs av utbildningschefen för att skapa ett arbetssätt och ett grundmaterial (med frågeformulär, databas, introduktionsbrev m.m.) till hjälp för framtida undersökningar. Högskolan diskuterar ett nytt ramverk för kvalitetsutvecklingen av grundutbildningen där uppföljningar av studenter från respektive program planeras vart femte år.

Högskolan redovisar även projektet *Induction*, ett samarbetsprojekt mellan kommuner och högskola (med delfinansiering från Högscoleverket), med syfte att stödja nya lärare under deras första tid i yrkesverksamhet. I projektet ingår både intervjuer och samtalsseminarier.

Högskolan i Halmstad

Sedan 1989 har studerandeavdelningen följt upp samtliga studenter som antingen varit registrerade sista terminen på en utbildning eller tagit ut en examen. Undersökningarna har vuxit med tiden och de senaste åren omfattat ca 500 studenter. Enkäten har skickats ut drygt två år efter att studenterna tagit

sin examen. Frågorna rör hur studenterna värderar sin utbildning, om den nuvarande sysselsättningen är i linje med utbildningen samt hur studenterna har förflyttat sig geografiskt. Sammanställningen av svaren delges rektor, sektionschefer, programansvariga, studievägledning m.fl.

Högskolan i Jönköping

Högskolan i Jönköping driver sin verksamhet genom fyra fackhögskolor (Hälsöhögskolan, Högskolan för lärande och kommunikation, Ingenjörshögskolan samt Internationella handelshögskolan) och ett servicebolag, Högskoleservice.

På initiativ av studerandeavdelningen genomförde Högskolan i Jönköping en första enkätundersökning av samtliga examinerade studenter 1998. I arbetsgruppen ingick representanter för respektive fackhögskola samt personal på studerandeenheten. Insamling och databearbetning har genomförts av ett studentföretag. Studenterna fick frågor om de tagit ut sin examen, om de studerar vidare samt arbete, lön och bostadsort. Motsvarande undersökning genomförs av examinerade 1999. Högskolans målsättning är att årligen gå ut med en enkät till dem som tagit examen två år tidigare. Högskolan betraktar undersökningen som ett kvalitetssäkringsinstrument. Intresset för undersökningen är stort hos stiftelsen och fackhögskolorna. Även Jönköpings kommun och länsstyrelsen har visat ett stort intresse för undersökningen, eftersom den svarar på hur stor utflyttningen från kommunen är efter avslutade studier.

Internationella handelshögskolan, IHH, har undersökt studenter som tagit en magisterexamen under åren 1998, 1999, 2000 och 2001. Syftet med undersökningen var att ta reda på vilka typer av arbeten som studenterna hade samt deras syn på utbildningen i förhållande till arbetsuppgifterna. Från och med år 2000 anlätades en extern konsult. Urvalet är studenter som varit inskrivna på termin 8, istället för att som tidigare varit baserat på examinerade. Syftet är att fånga upp även dem som får ett arbete utan att ta ut någon examen. De studier som IHH genomfört har legat till grund för förändringar av utbildningen. Nästa år planeras en karriärutvecklingsenkät, som innebär att studenterna följs upp vart femte år efter examen, i 25 år. IHH genomför också en s.k. avhoppsenkät, som syftar till att kartlägga de studenter som avbryter sina studier. Undersökningarna ligger till grund för förbättringar av studiemiljön och utbildningen.

Högskolan för lärande och kommunikation planerar att följa upp studenterna regelbundet två till tre år efter avslutad utbildning. Hittills har två uppföljningar genomförts av studenter som har examen från det barn- och ungdomspedagogiska programmet. Syftet med uppföljningarna har varit att ta reda på studenternas arbetssituation. Enkäterna initierades av VD och Barn- och ungdomspedagogiska utbildningens programnämnd. Resultatet har använts som underlag för kursplanerevidering och i samband med dimensioneringsdiskussioner.

Högskolan Kristianstad

Högskolan har under perioden följt upp studenter från utbildningar i maskinteknik respektive av lärare och sjuksköterskor. Uppföljningarna gjordes på initiativ av kunskapsbron⁵, rektor respektive studierektor. Lärosätet planerar att i framtiden följa upp studenter genom alumniverksamhet.

Högskolan i Skövde

De uppföljningar som gjorts centralt har initierats av rektor och rektors stab medan övriga uppföljningar initierats på institutionsnivå. Uppföljningarna har genomförts i utvecklingssyfte. De uppföljningar som genomförts av studievägledarna vid institutionerna för vårdvetenskap och beteendevetenskap kommer att få en fortsättning. Via SCB:s regionala tabeller har högskolan följt upp studenterna med avseende på flyttmönster, andel förvärsarbetande, näringsgren och inkomst. Högskolan har också använt sig av Civilekonomernas lärosätes-specifika resultat och skrivit en rapport om ekonomer i arbetslivet.

Institutionen för vårdvetenskap har följt upp nyutexaminerade sjuksköterskor. I undersökningen ställdes frågor rörande den första anställningen efter examen. Institutionen för beteendevetenskap har ett flertal uppföljningsaktiviteter under utveckling. Aktiviteterna omfattar e-postkontakt mellan studievägledare och studenter som avslutat sin utbildning samt en planerad gästbok på nätet. Syftet är att ta reda på var studenterna fått arbete.

Via en C-uppsats har även en uppföljning av det socialpedagogiska programmet gjorts.

Högskolan i Trollhättan/Uddevalla

Vid högskolan har ett antal olika uppföljningar genomförts. De har varierat i utförande och frekvens, och initieras vanligen på institutionsnivå. Samtliga studenter som avslutat studier vid campus i Uddevalla (ekonomi, systemvetenskap och media) till och med 1996 deltog i postenkätundersökningar 1997, 1998 och 1999. På campus i Trollhättan har under tio års tid samtliga studenter som avslutat helårsstudier följts upp. Syftet med studierna är att belysa nuvarande sysselsättning och om utbildningen är relevant för arbetsuppgifterna. Ingenjörsstudenterna följs upp årligen, något som gjorts sedan 1992.

5. Kunskapsbron arbetar med att möjliggöra och underlätta kunskapsöverföring mellan den akademiska världen och små till medelstora företag i södra Sverige. Genom att utnyttja och förmedla den kunskap som produceras på universitet och högskolor kan man skapa en bättre utveckling hos regionens mindre företag. Målet är att få fram nya produkter och effektivare processer och därigenom skapa ökad tillväxt, bättre lönsamhet och nya arbetstillfällen med hjälp av samarbete med högskola. Kunskapsbron är ett samarbetsprojekt mellan Teknikbrostiftelsen i Lund, Lunds universitet med Lunds tekniska högskola, Sveriges lantbruksuniversitet, Växjö universitet, Blekinge tekniska högskola samt högskolorna i Malmö, Halmstad, Kristianstad och Kalmar.

Karlstads universitet

Under perioden 1997–2002 har Karlstads universitet genomfört 17 studentuppföljningar. De har uteslutande rört utbildningsprogram. Genomgående syfte med uppföljningarna har varit att få veta vart tidigare studenter tagit vägen, hur de upplevt sin utbildning och hur relevant den varit i förhållande till nuvarande arbetsuppgifter. I flertalet fall har enkäterna initierats och genomförts av utbildningsledare eller programansvariga, som ett led i utvecklingen av utbildningen.

Universitetet påpekar att uppföljningar är ett hjälpmedel för att marknadsföra programmen, det gäller särskilt utbildningar som inte leder till en yrkesexamen. Uppföljningarna har även genomförts i syfte att anpassa utbildningen efter arbetsmarknadens behov.

För legitimationsyrken finns sedan många år tillbaka en nära samverkan mellan universitet och verksamhetsföreträdare gällande frågor om utbildningarnas dimensionering och inriktning. Universitetet bedömer därför att inte att det finns något särskilt behov av återkommande uppföljningar.

Förbättrade register och organisationsförändringar gör att antalet uppföljningar förväntas öka och bedrivs mer systematiskt under den närmaste framtiden. Ansvar för uppföljningarna har samlats till fakultetsnivån genom att programledaren tydligare knyts till fakultetsorganisationen.

Karolinska institutet

Läkarprogrammet följdes upp höstterminen 1999 och vårterminen 2000 med en enkät till de studenter som nyligen avslutat sin utbildning, med syfte att få studenternas syn på hela utbildningen. En liknande studie gjordes 1995/96 av den förra studieplanen. Resultaten från enkäten har bidragit till den pågående diskussionen om förändringar av studieplanen. Uppföljningarna initierades av programkommittén för utbildningen och genomfördes av en pedagogisk konsult vid lärosätet.

Samtliga sjuksköterskor som examinerades från sjuksköterskeprogrammet vårterminen 1998 tillfrågades via en enkät ett år efter examinationen om hur de såg på sin utbildning. Samma år gjordes en inventering av verksamhetens syn på kompetensen hos nyutbildade sjuksköterskor genom enkäter till ansvariga läkare och sjuksköterskor vid två sjukhus och i Stockholms kommun. Under 2002 pågick en uppföljning med hjälp av intervjuer av sjuksköterskor som examinerades för tio år sedan. De intervjuas om hur de utvecklats i sitt yrke och hur de lärt sig omvårdnad. De första två undersökningarna initierades av programkommittén och genomfördes av forskare/lärare med anknytning till utbildningen. Resultaten från uppföljningarna har (delvis) legat till grund för utvecklingen av en ny utbildningsplan.

Våren 1999 tillfrågades samtliga biomedicinska analytiker som examinerats mellan höstterminen 1995 och höstterminen 1998 om sin syn på utbildningen. En pågående revidering av utbildningen tar tillvara de synpunkter som kom fram. På initiativ av programledning och studeranderepresentanter har en

uppföljning av studenter från biomedicinarprogrammet som var färdiga med utbildningen 2001 eller tidigare genomförts. Efter sammanställning av resultaten hölls en hearing med arbetslivsföreträdare och utbildningsrepresentanter under hösten.

Optikerutbildningen följdes upp 1999 på initiativ av programkommittén genom att kommitténs handläggare skickade enkäter till 400 studenter från utbildningen. Samtidigt inhämtades synpunkter på studenterna från arbetsgivare. Resultatet visade att utbildningen relativt väl svarade mot vad som förväntades, men med undersökningen som grund har delar av utbildningen trots detta setts över.

Karolinska institutet har utvecklat en strategi för att utvärdera samtliga 20 utbildningsprogram. Denna strategi omfattar självvärdering, hearing samt studentbarometer. Tanken är att analysera utbildningarna utifrån olika perspektiv, där ett är omvärldens framtida krav på yrkeskategorin. Karolinska institutet pekar på svårigheterna med enkäter som tenderar att vara tillbakablickande och därmed innebär en risk för att resultaten kan verka konserverande.

Kungl. Tekniska högskolan

Kungl. Tekniska högskolan (KTH) har delegerat uppföljningsansvaret till utbildningsnämnderna. Uppföljningarna genomförs i de flesta fall av personal på respektive utbildningskansli. KTH menar att varje uppföljning har ett stort värde för utvecklingen av utbildningen. Resultatet av uppföljningarna används i utvecklingssyfte och behandlas av varje utbildningsnämnd.

Utbildningsnämnden för datateknik, elektroteknik, teknisk fysik genomför alumnienkäter med tre års intervall. Senast genomfördes en enkätundersökning år 2000. Examinerade som läst datateknik och tagit examen 1997, 1999 och 1998 ingick i undersökningen.

Utbildningsnämnden för industriell ekonomi, lantmåteri, väg och vatten skickade under våren 2002 ut en enklare enkät till examinerade i industriell ekonomi.

Utbildningsnämnden för kemiteknik och bioteknik skickar årligen ut en enkät till civilingenjörer i kemiteknik som varit yrkesverksamma i några år.

Arkitekturhögskolan har skickat ut en enkät till samtliga som tog examen 1996 och 2001. Frågorna rörde nuvarande anställningsform, arbetssituation, utbildningens relevans för arbetet och synpunkter på utbildningen.

Ingenjörshögskolan har beslutat att samtliga studenter som examineras ska följas upp via enkäter. Ingenjörshögskolan beaktar kontinuerligt utbildningens relevans på arbetsmarknaden.

Utbildningsnämnden för maskinteknik, materialteknik, farkostteknik och medieteknik har tillsammans med Chalmers, Linköpings universitet genomfört en webbaserad undersökning våren 2001. Det var ett pedagogiskt utvecklingsprojekt med Wallenbergfinansiering där sex olika kategorier av studenter tillfrågades om hur deras önskeutbildning skulle se ut. Respondenterna utgjordes av studenter på årskurserna 1 och 4 samt civilingenjörer som examinerats

vid KTH för 5 och 15 år sedan. Även lärare på KTH och företagsledare/tekniska chefer tillfrågades.

Därutöver planerar KTH att genomföra en gemensam enkät till alla som examinerades vid KTH för tre år sedan.

Linköpings universitet

Inom tekniska högskolan implementeras balanserade styrkort på olika nivåer. Samtliga program kommer i dessa styrkort ha nyckeltal baserade på uppföljning efter avslutad utbildning.

Utbildningsnämnderna har ansvar för uppföljning av grundutbildningsprogrammen vid tekniska högskolans fakultet. Vårterminen 1997 gjordes en uppföljning av studenter som varit registrerade på matematikprogrammets termin 4 mellan vårterminen 1991 och vårterminen 1996. Frågorna gällde yrkesverksamhet och lön, men också synpunkter på programmets utformning och olika kursers relevans för yrkesutövningen.

För att löpande kunna undersöka industrins uppfattning om studenter från utbildningen i industriell ekonomi provade utbildningsnämnden våren 1999 att vända sig till ansvariga för personal och rekrytering på ett antal företag med en e-postenkät.

Hösten 2001 genomförde Ingenjörshögskolan en enkätundersökning som vände sig till studenter som påbörjat sin utbildning 1995 eller 1996 och tagit minst 50 poäng. Frågorna rörde examen, eventuella resttentamina, arbeten, arbetsuppgifter och lön men också frågor rörande värdering av utbildning och kurser samt högskoleingenjörens status. Uppföljningen bedöms som värdefull och kostnadseffektiv. Den initierades av utbildningsnämnden och genomfördes av två studenter från utbildningsprogrammet för samhälls- och kulturanalys med stöd från utbildningsledare och studievägledare.

För att få förslag och idéer om vad ingenjörsutbildningen bör innehålla har en enkät skickats ut till personer som tagit en examen i teknisk fysik för 5 eller 15 år sedan. Från systemvetenskapliga programmet påpekas särskilt att synpunkter från arbetsmarknaden beaktas, men värderas kritiskt, eftersom det är viktigt att inse att arbetsmarknaden är en av flera målgrupper för ett utbildningsprogram. Våren 2002 gjordes en uppföljning av studenter som från 1990 och framåt tagit examen i informatik eller skrivit uppsats i ämnet. Undersökningen rörde nuvarande arbete och arbetsuppgifter samt vilka andra ämnen studenterna läst. Undersökningen initierades och genomfördes av studievägledaren. En uppföljning av studenter vid institutionen för datavetenskap planeras. Enkäten ska innehålla frågor som rör studenternas nytta av utbildningen i deras nuvarande arbete.

Filosofiska fakulteten vid Linköpings universitet producerade 1999 en rapport som undersökte vad som hänt dem som tagit examen efter att ha läst fristående kurser. Uppföljningen avsåg arbetsmarknadssituationen och de före detta studenternas reflektioner kring olika kvalitetsmål med utbildningen.

Institutionen för nationalekonomi genomförde 1999 en undersökning av var alla som tagit examen i nationalekonomi vid universitetet arbetade. Uppföljningen utgjorde underlag för en verksamhet med återkommande träffar för alumner som initierades samma år. Uppföljningen initierades av ämnesområdet och genomfördes av en lektor i ämnet.

Affärsjuridiska programmet har följt upp studenterna från de tre första årskullarna i fråga om jobb, lön och uppfattning om utbildningen.

Luleå tekniska universitet

Vid filosofiska fakulteten gjordes 1999 en uppföljning av studenter från det samhällsvetenskapliga programmet som tagit examen i statsvetenskap eller nationalekonomi. Uppföljningen var, förutom en kartläggning av nuvarande sysselsättning och önskemål om fortbildning och vidareutbildning, en undersökning av utbildningens relevans för arbetsuppgifter och en insamling av förslag till förbättringar av utbildningen och dess kontakter med omvärlden. Undersökningen har tillsammans med nuvarande studenters syn på utbildningen, programansvarigas självvärdering och externa bedömares synpunkter och rekommendationer utgjort grunden för det program för förändringar som tagits fram vid fakulteten.

Informationsenheten kontaktade 1998, 11 000 alumner, men bara 350 (3 procent) svarade och lämnade uppgifter om nuvarande arbetsuppgifter, funktion, arbetsplats m.m. Svaren utgjorde grunden för en "alumnidatabas" som är öppen för alla tidigare studenter. De som lämnar uppgifter i databasen väljer om de vill göra informationen offentlig. Tillsammans med institutionerna har universitetets arbetslivscentrum genomfört ett antal alumnikonferenser för att ge möjlighet till erfarenhetsutbyte och för att bygga nätverk.

Även vid institutionerna förekommer olika insatser för att ta reda på vad programstudenterna gör efter examen. Vid Musikhögskolan utgjorde en undersökning underlag när man tog fram en handlingsplan. Den bidrog till att man skapat rutiner för sina alumnikontakter, bl.a. genom ett månatligt nyhetsbrev.

Universitetet har startat ett "statusprojekt" i syfte att höja statusen för universitetet bland studenter och anställda. Som en del av arbetet kommer en kartläggning av goda exempel och lyckade karriärvägar bland alumner att ske.

Lunds universitet

Universitetet följer upp studenterna i stor utsträckning, många av rapporterna finns att läsa på: www.evaluat.lu.se I lärosätets sammanställning refereras till ett trettiotal uppföljningar som genomförts under den period som Högskoleverkets kartläggning omfattar. Universitetet påpekar i sitt svar att många institutioner har goda informella kontakter med arbetsgivare och att ett antal utbildningar har formaliserat dessa kontakter via alumniorganisationer.

Centralt görs uppföljningar i samarbete med SCB, som vartannat år följer upp ett representativt urval av examinerade från högskoleväsendet nationellt. Det finns möjlighet för lärosätena att delta i undersökningen med kompletterande urval och frågor. Detta är något som Lunds universitet har gjort vid tre tillfällen, senast 2002. Nu ingår uppföljningarna i universitetets program för kvalitetsutveckling. De utbildningsgrupper som berörs är:

Historisk/filosofiska ämnen, språkvetenskapliga ämnen, teologi, ekonomi, ADB/informatik, jur kand, socionomexamen, psykologexamen, statsvetenskap, beteendevetenskap, naturvetenskap, arkitektexamen, civilingenjörs-examen, ingenjörsexamen, yrkesteknisk högskoleutbildning, läkarexamen, arbetsterapeututbildning, sjukgymnastexamen, sjuksköterskeutbildning samt examina inom konstnärligt område. Undersökningen syftar till att jämföra före detta studenters bedömning av de krav som nuvarande arbete ställer med deras tillfredsställelse över sin utbildning.

Det sker även program- och institutionsspecifika uppföljningar. Utvärderingsenheten vid Lunds universitet har skickat ut en förfrågan till institutionerna om det fanns något intresse av att göra alumniuppföljningar. Många av de svar som inkommit från institutionerna vittnar om att denna förfrågan har fungerat som en startmekanism. Det är också utvärderingsenheten som i ett flertal fall genomfört uppföljningarna. Utbildningarnas relevans på arbetsmarknaden undersöks i de flesta fall och resultaten används i universitetets program för kvalitetsutveckling.

Återkommande uppföljningar är i huvudsak de som universitetet genomför tillsammans med SCB. Men även på programnivå förekommer regelbundna uppföljningar. Socialhögskolan skickar varje år ut en enkät till nyblivna socionomer, och kemistudenterna följs upp vart femte år. I svaren på Högskoleverkets enkät framkommer att många program och ämnen har planer på att utveckla uppföljningsverksamheten med avseende på regelmässighet.

Många gånger läser studenterna fristående kurser och dessa är svårare att följa upp. Vid den samhällsvetenskapliga fakulteten har man dock genomfört en enkätundersökning av samtliga på fristående kurser som avlagt examen 1997/98.

Universitetet deltar också i en landsomfattande longitudinell studie avseende sjuksköterskor.

Lärarhögskolan i Stockholm

Lärarhögskolan har sedan 1998 kontinuerligt gjort uppföljningar av studenter som avslutar sina studier utan att ta ut examen. Undersökningarna fokuseras på grund- och gymnasielärare, eftersom de största avhoppet sker från dessa utbildningar. Syftet med studierna har varit att se vilka av dessa studenter som är kvar i yrket efter några år och att ge stöd till dem som behöver göra kompletteringar för att få ut sin examen.

I syfte att utveckla lärarutbildningen gjordes åren 2000–01 en studie av nyblivna lärares uppfattning om lärarutbildningens användbarhet och nytta i

yrkesverksamheten. Ett syfte var att öka kunskapen om vad som händer med lärarstudenternas kunskapsbildning och förståelse för lärararbetet efter att de lämnat utbildningen.

Den senare uppföljningen påverkar arbetet med att utveckla kurser till det nya lärarprogrammet. Studenterna som läser det nya programmet följs upp, och ett ökat samarbete med kommunerna i regionen förväntas leda till ökad kännedom om utbildningens värde i verksamheten på fältet.

Utbildningsnämnden, nämndens kansli och regionala utvecklingscentret har tagit initiativ till undersökningarna som har genomförts av personal på Lärarhögskolan.

Malmö högskola

Uppföljningarna vid Malmö högskola har initierats av respektive områdesprefekt, den gemensamma förvaltningen eller på fakultetsnivå. Ofta har uppföljningarna genomförts av lärare. Samtliga ämnesområden har planer på att följa upp studenterna.

Under år 2000 följde Malmö högskola upp studenter som läst det tredje påbyggnadsåret på de tvååriga ingenjörsutbildningarna byggt teknik, elektroteknik, kemiteknik, maskinteknik och driftteknik. De tillfrågades om sysselsättning, synen på utbildningen efter ett par år i arbetslivet, fortsatt utbildning efter examen. Frågor ställdes även till studerande som inte slutfört sin utbildning. Uppföljningen initierades av områdesprefekten.

Malmö högskola har även följt upp studenter som gått den tvååriga högskoleingenjörsutbildningen via en telefonenkät. Även studenter som inte tagit ut någon examen följdes upp. Intervjuerna genomfördes av utbildningsledare. Uppföljningen initierades av utbildningsnämnden under ledning av utbildningsnämndens ordförande och grundutbildningskoordinator. Syftet med uppföljningen var att ta reda på hur genomströmningen kan ökas.

Studenter från utbildningsprogrammet Intellectual property följdes upp via enkäter 1998. Uppföljningen initierades på programnivå och kommer att upprepas.

Odontologiska fakulteten vid Malmö högskola har genomfört en enkätundersökning om tandläkarutbildningen. I undersökningen ingår tandläkare som examinerades 1995–2000 (drygt 150 st.). Uppföljningen är den första i sitt slag, organisationen är liten och integrerad och har inte funnits så länge. Därför är det först på senare tid som populationen varit tillräckligt stor för att göra meningsfulla uppföljningar. En liknande uppföljning om tandtekniker är planerad.

Mitthögskolan

Mitthögskolan har liksom flera andra lärosäten genomfört enkätundersökningar rörande examinerade från ekonomprogrammen i samarbete med Civilekonomerna.

Sedan 1997 har fortlöpande uppföljningar skett av före detta studenter vid Europaprogrammet (statsvetenskap). Uppföljningarna har genomförts av företaget Evis. De har initierats på institutionsnivå. Resultaten har diskuterats inom studentorganisationen och ämneskollegiet och används i såväl utvecklingssyfte som marknadsföringssyfte.

Även vid programmet *ekonomi, politik* och *miljö* har regelbundna uppföljningar genomförts. Syftet med uppföljningarna är att undersöka utbildningarnas relevans på arbetsmarknaden.

Mitthögskolans kansli för naturvetenskap, teknik och medier uppger att de uppföljningar som skett har initierats på fakultetsnivå och av institutionerna själva. Syftet med utvärderingarna har varit att ta reda på vilken nytta utbildningarna har haft för studenterna och att ta reda på vilka krav arbetsmarknaden ställer.

2001 genomfördes en stor kartläggning av Ekoingenjörernas arbetsmarknad. Examinerade från ekoingenjörsutbildningen tillfrågades om sin arbetsituation, även arbetsgivare ingick i undersökningen. Mitthögskolan hade anlitat Emma företagsservice AB som genomförde undersökningen.

Teknikerutbildningarna vid Mitthögskolan utvärderades år 2000 genom en enkät som besvarades av samtliga som varit registrerade vid högskolans teknikerutbildningar.

Mälardalens högskola

Institutionen för ekonomi och informatik har följt upp samtliga studenter som tog en examen inom institutionens område under perioden 1994–96. Enkäten handlade om de före detta studenternas arbetssituation samt om de hade några synpunkter på sin utbildning. Uppföljningen initierades på institutionen.

Institutionen för samhälls- och beteendevetenskap har också följt upp studenter som avslutat utbildningar vid institutionen. Enkäter skickades ut till personer som påbörjat en utbildning åren 1996, 1997, 1998 samt till dem som läst minst 80 poäng inom programmen. Uppföljningarna genomfördes med hänvisning till att de utgör ett viktigt led i arbetet med att utveckla programmen så att de håller hög utbildningskvalitet och är relevanta för de yrkesfält de syftar mot.

Mälardalens högskola har genomfört ett antal uppföljningar av sjuksköterskeutbildade. Dessa har riktat sig mot före detta studenter, lärare och externa intressenter.

En uppföljning av ingenjörer genomfördes av SCB i samarbete med högskolan 1997. Den initierades av grundutbildningsnämnden, men var också en del av ett individrelaterat avhandlingsarbete.

Mälardalens högskola deltog i Civilekonomernas undersökning.

Stockholms universitet

Vid Stockholms universitet har en bred satsning gjorts på att följa upp studenter som läst vid den humanistiska fakulteten. Våren 2002 sändes en enkät ut till

1 000 studenter som under 1990-talets senare hälft tagit ut en fil.kand.- eller fil. mag.-examen med humanistiskt huvudämne. I undersökningen ingår även en enkät till 200 av de före detta studenternas arbetsgivare. Fakulteten kommer även att genomföra 50 djupintervjuer med arbetsgivarna.

Juridiska institutionen har vid tre tillfällen sedan 1997 skickat ut en enkät till dem som examinerats tre år tidigare för att ta reda på deras arbetssituation samt utbildningens relevans för arbetet. Vårterminen 1999 genomfördes en enkätstudie med syfte att analysera studieavbrott.

Inom den samhällsvetenskapliga fakulteten ligger ansvaret för uppföljningar på institutionerna. Regelbundna uppföljningar görs av Institutionen för kommunikation/Grafiska institutet och Nationalekonomiska institutionen. Andra institutioner väljer att mer sällan göra uppföljningar, dessa är då mer omfattande. Kulturgeografiska institutionen anordnar regelbundna sammandragningar och seminarier med arbetsgivare och tidigare studenter.

Inom den naturvetenskapliga fakulteten görs uppföljningar av studenter som gjort examensarbete i biologi, kemi, molekylärbiologi, geovetenskap, fysik, astronomi, meteorologi, datalogi, sjukhusfysik, nutrition och av alla som läst C-kurs i matematik. Dessa uppföljningar påbörjades 1997 och ska genomföras vart tredje år. Biologi- och molekylärbiologiprogrammen har gjort uppföljningar vart femte år sedan utbildningarna startade. En fakultetsövergripande uppföljning planeras med externa utvärderare.

Södertörns högskola

Södertörns högskola har följt upp samtliga studenter som år 2000 hade uppnått minst 120 poäng varav minst 60 inom ett ämne. Syftet med undersökningen var att ta reda på om studenterna hade etablerat sig på arbetsmarknaden och inom vilka yrken. Ytterligare ett syfte var att ta reda på om studenterna anser att de saknar något i sin utbildning. Arbetet genomfördes av en arbetsgrupp bestående av internationell samordnare, kvalitetshandläggare och samverkanshandläggare.

Umeå universitet

Universitetet har redovisat sitt svar fakultetsvis och därutöver en redogörelse från Arbetslivscentrum. Samhällsvetenskapliga fakulteten gjorde 1999 en uppföljning av samtliga utexaminerade 1987, 1990 och 1993. Fakulteten har som målsättning att genomföra liknade övergripande uppföljningar vart tredje år. Fakulteten refererar även till tidigare genomförda uppföljningar av specifika program. Resultaten uppges ha varit värdefulla i strategiska diskussioner och i marknadsföring mot blivande studenter.

Vid humanistiska fakulteten har hittills inga systematiska uppföljningar gjorts. Från teknisk-naturvetenskapliga fakulteten saknas uppgifter.

Uppföljningar av utexaminerade läkare har genomförts regelbundet. Dessa har olika syften och genomförs vid sidan av fakulteten av externa intressenter. Läkarförbundet genomför varje år enkätundersökningen *Nylegitimerade lä-*

kares bedömning av grundutbildningen. Programkommittén för odontologiska utbildningar har åren 1995, 1997 och 1999 genomfört uppföljningar i enkätform av studenter efter avslutade tandläkarstudier.

Till hjälp för studenter i utbildningar som leder till en otydlig arbetsmarknad har Arbetslivscentrum genomfört ett antal intervjuer som sedan ligger till grund för "levnadsbeskrivningar" som kan fungera som inspiration och vägledning.

Uppsala universitet

Uppföljningar av studenter görs i stor omfattning, oftast utan någon central samordning. Initiativ till och genomförande av undersökningarna sker såväl på institutionsnivå som av programkommittéer och fakultetsnämnder, men även centralt av universitetets sekretariat för kvalitet och utvärdering. I sekretariatets regi gjordes uppföljningar av samtliga ämnen och program, och ämnen som var aktuella för Högskoleverkets bedömningar 2001 och 2002, vilket innefattar företagsekonomi, nationalekonomi, historia, keltiska, lingvistik, nordiska språk, slaviska språk, kemi och högskoleingenjörer.

Även fortsättningsvis kommer uppföljningar att genomföras i anslutning till Högskoleverkets kvalitetsutvärderingar av ämnen och program.

Utbildningarnas relevans på arbetsmarknaden undersöktes i alla uppföljningar utom tre. För sex utbildningar har upprepade uppföljningar genomförts sedan 1990-talet.

Undersökningarna av utbildningarna i företagsekonomi och ekonomiprogrammet får illustrera hur sammansatt arbetet med uppföljningar är. Studenter i ämnet har följts upp tre gånger under perioden på initiativ av institutionen, fakulteten respektive det centrala sekretariatet. Institutionen redovisar att uppföljningarna har en tydlig inverkan på utvecklingsarbetet.

Den juridiska fakulteten gör löpande enkäter i samband med att studenterna tar examen samt några år efteråt. Ansvarig för detta är studierektor för grundutbildningen, sedan sker en rapportering till fakultetsnämndens utbildningsutskott. Uppföljningarna betraktas som en kontinuerlig del av kvalitets-säkringen.

Institutionen för lingvistik (språkteknologiprogrammet) genomför regelmässigt uppföljning av studenter efter avslutad utbildning. Uppföljningarna sker genom informella kanaler eftersom studenterna är så pass få. En större enkätundersökning av studenter med examen i lingvistik genomfördes 2001. Antalet studenter vid institutionen har ökat på senare år och därför finns planer på att formalisera och utveckla uppföljningsarbetet. Uppföljningarna har initierats av institutionen.

Det pågår tre longitudinella studier som refereras. Uppföljningar av grundskollärare med inriktning matematik/naturorientering och studenter med matematisk-naturvetenskapligt program sker på initiativ från respektive fakultet i samverkan med centrala sekretariatet. Ett urval studenter följs upp under

och efter utbildningen. Sjuksköterskeprogrammet medverkar i en landsomfattande studie.

Växjö universitet

Växjö universitet har genomfört en rad undersökningar beträffande hur studenterna upplever utbildningens relevans, innehåll, omfattning etc. All kartläggning sker på institutionerna, ofta nerbrutet på utbildningsprogram.

Växjö universitet har följt upp ingenjörstudenter vart tredje år sedan 1976. Vid datautbildningarna har studenter följts upp med tre års mellanrum. Undersökningarna har gällt studenter som arbetat ungefär två år efter examen (eller två år efter att de skulle ha tagit examen). Det är studievägledaren som tagit initiativ till uppföljningarna. Planerade uppföljningar år 2002 gäller ingenjörstudier, datautbildningar och de naturvetenskapliga programmen.

Ekonomihögskolan vid Växjö universitet (dåvarande Högskolan i Växjö) följde upp ekonomistudenterna hösten 1999. Urvalet bestod av studenter som tagit examen 1992, 1995 och 1997. Enkäten behandlade frågor som rörde utbildningens relevans för nuvarande arbetsuppgifter, nuvarande lön, arbetsuppgifter, etc. I undersökningen drogs slutsatser om vilken typ av ekonomexamen som leder till vilken typ av jobb, löneskillnad mellan könen och även löneskillnader mellan Växjö universitets ekonomistudenter och personer som gått en liknande utbildning vid andra lärosäten.

Under 2002 utvärderades sjuksköterskeprogrammet beträffande utbildningens relevans för praktisk verksamhet relaterad till utbildningsmålen. Utvärderingen bestod av intervjuer av sjuksköterskor som varit verksamma i minst ett år.

Den humanistiska institutionen har valt att följa upp studenterna ämnesvis i den ordning som följer Högskoleverkets kvalitetsutvärderingar. Urvalet består av studenter som läste den aktuella kursen för tre år sedan samt studenter som läste kursen för fem år sedan. Vid institutionen finns bl.a. utbildningsprogrammet *internationell administration med språk*, och studenter från detta program har följts upp genom enkätutskick med cirka två års mellanrum. Enkäterna har även gått till kursstudenter.

Undersökningarna sker på institutionsnivå, initiativet varierar från studievägledare till prefekt eller institutionsstyrelse. Växjö universitet menar att uppföljningar är viktiga för att kunna upplysa presumtiva studenter om vad utbildningen leder till. Vikten av uppföljningar som ett instrument för rekrytering betonas.

Örebro universitet

Universitetet har genomfört en totalundersökning av studenterna som var nybörjare under 1993–95. När de deltog i studien hade det gått mellan två och fyra år sedan de tagit ut sin examen. För närvarande pågår diskussioner om hur uppföljningsfunktionen vid universitetet kan utvecklas och förbättras.

Övriga lärosäten

Till gruppen övriga lärosäten har vi räknat dem som examinerar färre än hundra studenter om året.

Små lärosäten som ger specialinriktade utbildningar påpekar att lärarna ofta har personliga kontakter med studenterna efter att de lämnat lärosätet och gått ut i arbetslivet. Detta åberopas även för små utbildningar vid en del större lärosäten. Lärosäten med konstnärlig inriktning har ett mindre antal studenter och även där uppges kontakten mellan lärare och studenter vara personlig och tät.

Danshögskolan har under 2001 gjort två uppföljningar. Alla avgångsstudenter från danspedagogutbildningen 1997–2000 har fått en enkät om sin arbetssituation. Avsikten är att på sikt följa upp danspedagogerna direkt efter utbildningen samt 5 och 10 år senare. En av huvudlärarna inom utbildningen har gjort uppföljningen. Under samma år har utbildningsledaren för dansterapeututbildningen tillfrågat samtliga som genom åren fullföljt hela programmet om deras arbetsmarknad.

Johannelunds teologiska högskola har vänt sig till samtliga utexaminerade mellan åren 1996–2000 med en enkät.

På Konstfack följdes examinerade bildlärare upp på initiativ från utbildningsnämnden som ett led i en översyn av utbildningen. Enkäter utformades av en arbetsgrupp och svaren sammanställdes vid institutionen för bildpedagogik. Studien omfattade två avgångsklasser, bildlärare (1997) och grundskolelärare (1998) med frågor om synen på utbildningen i relation till yrket efter en tids yrkeserfarenhet.

Kungl. Konsthögskolan gjorde senast 1995 en uppföljning av yrkesverksamhet bland utexaminerade.

Kungl. Musikhögskolan i Stockholm har inte genomfört formaliserade uppföljningar, utan uppföljningarna sker på andra sätt. Vissa av högskolans utbildningar omfattar ett litet antal studenter, vilket betyder att utbildningsledningen har god kunskap om vart alla studenter tar vägen efter avslutad utbildning.

Kungl. Musikhögskolan i Stockholms rytmikinstitution genomför uppföljningar genom att examinerade lärare inbjuds till stormöten med studenterna.

Operahögskolan i Stockholm redovisar att det redan under praktikperioden finns ett intresse från arbetsmarknaden för deras studenter. Agenter och företrädare för branschen bjuds in under slutskedet av utbildningen.

Teaterhögskolan i Stockholm refererar till två uppföljningsstudier av samtliga studenter utexaminerade från skådespelarprogrammet 1987, 1992 (uppföljning 1993) respektive 1995, 1997, 1998 (uppföljning 1999). Undersökningarna genomfördes av externa forskare på initiativ från skolans ledning. Det rörde sig om intervjuundersökningar med fokus på de före detta studenternas synpunkter utbildningen och förslag till förbättringar. Arbetsmarknaden var inte i fokus i någon av undersökningarna.

Vid den tämligen nystartade (1994) Teologiska Högskolan, Stockholm, genomfördes 2001 en uppföljning med enkät till de tre årskullar som hunnit lämna skolan. Studien rörde utbildningarna av pastorer, präster och lärare i religionskunskap. Även de arbetsgivare/kyrkor som anställt studenterna fick besvara enkäten.

Örebro teologiska högskola gör regelbundna uppföljningar av studenter som gått den fyraåriga utbildningen. Uppföljningen sker genom en dygns-lång samling till vilken samtliga studenter som examinerats ett år tidigare är inbjudna. Samlingen innehåller bland annat några pass där studenterna får ge synpunkter på sin utbildning och diskutera vad de har haft användning för i yrkeslivet.

